

Екзорцист
Вільям Пітер Блетті

Останнім часом Кріс Макніл стала помічати, що з її донькою Реганою коїться щось незвичайне та лихе. Ці дивні напади, за яких у дівчинку наче вселяється надприродна сила... Сила, що змушує дванадцятирічну дитину говорити грубим чоловічим голосом, а ліжко під нею – ходити ходором. Лікарські обстеження не виявляють жодної аномалії, однак стан дівчинки погіршується. І останньою надією для матері стає священник – отець Каррас. Він розуміє, що Регана одержима демоном. І погоджується провести обряд екзорцизму...

Обережно! Ненормативна лексика!

Вільям Пітер Блетті

Екзорцист

Обережно! Ненормативна лексика!

* * *

Для Джулії

* * *

І як вийшов Він із човна, то зараз Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого... часто кайданами та ланцюгами в'язали Його, але він розривав ланцюги... І запитав Він Його: Як тобі на ім'я? А той відповів: Легіон мені ймення – багато бо нас».[1 – Тут і далі цитати з Біблії подано за перекладом І. Огієнка. (Тут і далі прим. ред.)]

Мр. 5:2-9

* * *

ДЖЕЙМЗ ТОРЕЛЛО: Джексона підвісили на гаку для м'яса. Він аж зігнув Його, такий був жирний. Провисів там три дні, поки не загнувся.

ФРЕНК БУЧЧЕРІ (хихочучи): Ти б його побачив, Джекі. Висів, як слоняра, а тоді Джиммі трахнув його тим електричним стрекалом для худоби...

ТОРЕЛЛО (збуджено): Він аж крутився на гаку, Джекі. Ми хлюпнули на нього водою, щоб підзарядити стрекало, а він верещав, як свиня...

Уривок із підслуханої ФБР телефонної розмови членів «Коза Ностра» стосовно вбивства Вільяма Джексона

Не існує іншого пояснення деяким речам, що їх чинили комуністи. Коли, скажімо, священникові забили в череп дев'ять цвяхів... Або такий випадок, що стався із сімома малими хлопцями та їхнім учителем. Вони промовляли «Отче наш», коли увірвалися солдати. Один солдат схопив багнет і відрізав учителеві язика. А другий застромив хлопцям у вуха палички для їжі. І як до цього можна поставитися?

Доктор Том Дулі

Дахау

Аушвіц

Бухенвальд

Пролог

Північний Ірак...

Від палючого сонця на чолі старого виступили крапельки поту, але він обхопив долонями склянку з гарячим солодким чаєм, немовби хотів їх зігріти. Не міг позбутися недоброго передчуття. Воно прилипло йому до спини, наче холодне мокре листя.

Розкопки завершилися. Курган просіяно шар за шаром, його нутроші обстежено, позначено й відвантажено: намиста й підвіски, гліптика, фалоси, розмальовані охрою кам'яні ступи, виполіровані горщики. Нічого особливого. Ассирійська туалетна скринька зі слонової кості. І чоловік. Чоловічі кістки. Крихкі залишки космічної муки, що змушувала його колись замислюватися над тим, чи матерія віддзеркалювала прагнення Люцифера повернутися назад до Бога. Але ж тепер він знав це краще. Пахоші локриці й тамариску привернули його увагу до зарослих маками пагорбів; до вкритих очеретом рівнин; до нерівного кам'янистого путівця, що поривався стрімголов до чогось страхітливого. На північному заході був Мосул; на сході – Ербіль; південь належав Багдаду, Кіркуку й вогняній печі Навуходоносора. Він посовтавав ногами під столиком біля самотньої придорожньої чайхани й подивився на плями від трави на черевиках і штанах кольору хакі. Відсorbнув трохи чаю. Розкопки завершилися. І що тепер

почнеться? Він почистив цю думку, мов щойно викопану глиняну знахідку, але не зміг позначити її відповідною биркою.

З чайхани долинуло чиесь хрипке сопіння: до нього човгав зморшкуватий власник, здіймаючи порох своїми російськими черевиками, що він їх носив замість капців, тиснучи п'ятами на задники, від чого ті аж рипіли. Його темна тінь ковзнула столом.

– Каман чай, чавага?

Чоловік у хакі похитав головою, дивлячись на черевики без шнурівок, укриті твердою й загуслою кіркою життєвого болю. Космічна речовина – розмірковував він нишком. Матерія, але й якимось чином остаточно дух. Дух і ці черевики були для нього лише аспектами чогось фундаментальнішого, чогось первісного й цілком відмінного.

Тінь пересунулася. Курд стояв і очікував, неначе древній борг. Старий у хакі поглянув у вологі й знебарвлені очі, на райдужну оболонку яких немовби наліпили мембрану ячної шкаралупи. Глаукома. Колись він не зміг би полюбити цього чоловіка. Він витягнув гаманця й пошукав там монетку поміж іншими пошарпаними й зім'ятими дрібничками – кількома динарами; іракськими правами водія; вицвілим пластмасовим католицьким календарем, застарілим на дванадцять років. Там на звороті був напис: «ТЕ, ЩО ДАЄМО БІДНИМ, МИ ЗАБЕРЕМО ІЗ СОБОЮ ПІСЛЯ СМЕРТІ». Він розраховався, залишивши п'ятдесят філсів чайових на потрісаному столі кольору печалі.

Рушив до свого джипа. Клацання ключа, що він його вставляв у замок запалювання, дуже виразно пролунало в тиші. На якусь мить він зупинився й замислено глянув удалину. Там мерехтіло в гарячому мареві, немов якийсь небесний острів, розмите видиво міста Ербіля, пласкі й ламані дахи якого височіли, мов курган, ширяючи в хмарах уламками запламленого брудом благословення.

Листочки ще міцніше прилипли до його спини.

Щось чекало попереду.

– Аллах ма'ак, чавага.

Зігнилі зуби. Курд шкірився, махаючи рукою на прощання. Чоловік у хакі спробував знайти в нутрі свого ества якесь тепло й спромігся на помах руки та силувану усмішку. Вона зів'яла, коли він відвернувся. Запустив мотор, розвернувся на вузькому химерному подвір'ї й попрямував до Мосула. Курд, ошелешений несподіваним відчуттям втрати, стояв і дивився, як джип набирає швидкість. Що він утратив? І що відчував у присутності того чужинця? Якусь безпеку – пригадалося йому; відчуття захищеності та глибинного гаразду. А тепер це все зникало вдалині разом із джипом, що стрімко віддалявся. Він почувся на диво самотнім.

О шостій десяті копітка інвентаризація була завершена. Мосульський доглядач старожитностей, араб з обвислими щоками, старанно вписував останнє надходження в гросбух на письмовому столі. На якусь мить він зупинився, зануливши ручку в чорнильницю, і подивився на приятеля. Чоловік у хакі, здається, про щось замислився. Він стояв біля стола, тримаючи руки

в кишенях, і дивився на якийсь висушений і позначений биркою відгомін минувшини. Доглядач якийсь час не рухався й зацікавлено його розглядав, але тоді знову зосередився на гробусі, вписав малесенькими акуратними літерами надходження, урешті-решт зітхнув і відклав ручку, зауваживши, котра вже година. Поїзд до Багдада відправлявся о восьмій. Доглядач промокнув сторінку й запропонував чаю.

І далі не відводячи очей від чогось на столі, чоловік у хакі похитав головою. Араб трохи стурбовано спостерігав за ним. Що це було? Щось відчувалося в повітрі. Він підвівся й підступив ближче; тоді відчув легеньке поколювання в потилиці, коли його приятель нарешті поворушився, простягнув руку по амулет і замислено поклав собі на долоню. Це була зелена кам'яна голова демона Пазузу, уособлення південно-західного вітру. Сферою його панування були хвороби й недуги. Голова була проколота. Власник амулета носив його як щит.

– Зло проти зла, – видихнув доглядач, мляво обмахуючи себе якимось французьким науковим журналом, обкладинка якого була заплямлена вологим від оливкової олії відбитком великого пальця.

Його приятель не поворухнувся; нічого не прокоментував. Доглядач схилив голову вбік.

– Щось трапилося? – запитав він.

Жодної відповіді.

– Отче Меррін?

Чоловік у хакі й далі, здається, не чув, поглинений розгляданням амулета, останньої своєї знахідки. За якусь мить знову його відклав, а тоді допитливо глянув на араба. Той щось сказав?

– Ні, отче. Нічого.

Вони ледь чутно розпрощалися.

Біля дверей доглядач дуже міцно стиснув руку старого чоловіка.

– У моєму серці є бажання, щоб ви нікуди не йшли.

Його приятель почав щось говорити про чай, про брак часу, про потребу щось зробити.

– Ні-ні-ні! Я мав на увазі, щоб ви не верталися додому!

Чоловік у хакі прикипів очима до крихточки вареного нуту, що застрягла в кутику арабового рота; але його погляд був відсутній.

– Додому, – повторив він.

Це слово пролунало мов епілог.

- У Штати, - додав араб-доглядач і сам одразу здивувався, чому він це зробив.

Чоловік у хакі задивився в темряву турботи приятеля. Йому ніколи не було важко полюбити цього араба.

- Прощайте, - неголосно мовив він, тоді швидко повернувся й вийшов у морок, що вже починав огортати вулички й подорож додому, що її довжина здавалась якоюсь невизначеною.

- Побачимося за рік! - гукнув йому вслід з одвірка доглядач. Але чоловік у хакі так і не озирнувся. Араб дивився, як віддаляється його постать, перетинаючи під кутом вузьку вуличку, і як його мало не збили з ніг стрімкі дрожки. Там сиділа якась огрядна арабка. Обличчя затінювала чорна мереживна чадра, що огортала її, мов саван. Мабуть, подумав араб, вона поспішала на якусь зустріч. Невдовзі він спустив з очей свого приятеля.

Чоловік у хакі квапливо простував, немов був змушений це робити. Залишивши позаду місто, він перейшов околиці, поспіхом перетнув Тигр, але, наближаючись до руїн, уповільнив ходу, адже з кожним кроком зародкове передчуття набирало дедалі чіткіших і жахливіших обрисів.

І все ж таки він мусив знати. Мусив приготуватися.

Дерев'яна дошка, що слугувала мостиком через каламутний потік Хоср, зарипіла під його вагою. І ось він уже був там, стоячи на пагорбі, де колись сяяла на весь світ Ніневія з її п'ятнадцятьма ворітьми, осердя асирійських орд, що завдавали всім жаху. Тепер це місто було засипане кривавим порохом своєї приреченості. Але тут і далі був він, повітря було просякнуте ним, тим Іншим, хто нищив йому сни.

Чоловік у хакі скрадався руїнами. Храм Набу. Храм Іштар. Він відчував вібрації. Біля палацу Ашурбаніпала він зупинився, задивившись на вапнякову статую, що височіла *in situ*. Зазубрені крила й кігті на ступнях. Опуклий, випнутий, цибулеподібний пеніс і викривлений у звіриному вищирі рот. Демон Пазузу.

Раптово чоловік у хакі осів.

Він похилив голову.

Він знав.

Це наближається.

Він дивився на куряву й видовжені тіні. Диск сонця почав уже зникати за обрієм, і був чутний невиразний гавкіт здичавілих псів, зграї яких блукали околицями міста. Він опустив рукави сорочки й застібнув їх на гудзики, відчувши легенький подув прохолодного вітру. Той дув із південного заходу.

Він квапливо рушив до Мосула, де його чекав поїзд, а серце в нього стислося від крижаного переконання, що невдовзі його почне переслідувати древній ворог, якого він ніколи не бачив ув обличчя.

Але він знав його ім'я.

Частина перша

Початок

Розділ перший

Як короткий фатальний спалах від вибуху сонць, що лишає тьмянний слід в очах сліпого, початок того жажіття пройшов майже непомічено; у безумстві всього, що сталося потім, про нього, по суті, забули й ніяк не пов'язували із самим лихом. Важко про це судити.

Будинок здавали в оренду. То була цегляна, повита плющем колоніальна будівля в ділянці Джорджтаун у Вашингтоні, округ Колумбія. Похмура. Компактна. На протилежному боці вулиці простяглося студентське містечко Джорджтаунського університету, позаду була набережна, що стрімко спускалася до ділової М-стрит, а далі текла річка Потомак.

У ніч проти першого квітня в будинку було тихо. Кріс Макніл сиділа в ліжку, переглядаючи свої репліки до кінознімання, що мало відбутися наступного дня. Регана, її донька, спала у своїй кімнаті, а внизу, у кімнатці поруч із коморою, спала їхня прислуга, середніх літ подружжя Віллі та Карл. Приблизно о 12:25 ночі Кріс, спохмурнівши, відірвалася від свого сценарію. Їй почулося якесь постукування. Звуки були дивні. Приглушені. Глибокі. Ритмічні. Незрозумілий код, що його вистукував якийсь мрець.

Кумедно.

З хвилину вона прислухалася, потім спробувала не звертати уваги, але стукіт був такий настирливий, що заважав зосередитися. Кріс жбурнула сценарій на ліжку.

Господи, збожеволіти можна!

Вона встала, щоб усе з'ясувати.

Вийшла в передпокій, роздивилася навколо. Здавалося, звуки долинали зі спальні Регани.

Що вона там робить?

Кріс рушила передпокоюм, і стукіт став раптом гучнішим і частішим, та коли вона штовхнула двері й увійшла до кімнати, він раптово припинився.

Що за чортівня?

Її одинадцятирічна красунька спала, міцно притулившись до великої іграшкової панди з круглими очима. Панда злиняла від років, від багатьох теплих вологих поцілунків.

Кріс тихенько підійшла до ліжка й нахилилася над ним.

– Рег! Ти не спиш?

Спокійне дихання. Повільне. Глибоке.

Кріс розглянулася по кімнаті. Тьмяне світло з передпокою падало блідими смугами на малюнки Регани, на її скульптурки, на іграшкових звірів.

Ну що ж, Рег. Твоя матуся пошилася в дурні. Можеш тепер привітати її з першим квітня!

І все-таки Кріс знала, що це зовсім не схоже на Регану. Дівчинка мала боязку й невпевнену вдачу. Хто ж тоді пожартував? Її напівсонний мозок, що підсилив ледь чутний шурхіт у нагрівальних чи водопровідних трубах? Колись у горах Бутану вона годинами спостерігала за буддистським ченцем, що медитував, сидячи навпочіпки на землі.

Урешті-решт їй здалося, ніби вона побачила, як той левітує, хоча пізніше, переповідаючи будь-кому цю історію, незмінно додавала слово «можливо». Отож можливо, що й тепер її мозок, цей невтомний казкар, вигадав чергову ілюзію, цього разу звукову.

Дурниці! Я ж це справді чула!

Раптом вона глянула на стелю.

Он воно звідки! Легеньке шарудіння.

Щури на горищі, ото й тільки! Щури!

Вона зітхнула. Так воно і є. Довгі хвости. Шурх, шурх. Вона відчула дивну полегкість. А потім здригнулася від холоду. Кімната. Вона була крижана.

Кріс підійшла до вікна й перевірила його. Зачинене. Помацала радіатор. Гарячий.

Та що ж це таке?

Здивована, вона рушила до ліжка й доторкнулася рукою до Реганиної щоки. Шока була гладенька й ледь спітніла.

Мабуть, я захворіла!

Кріс глянула на доньку, на її кирпатий носик і вкрите ластовинням личко, швидко нахилилася над ліжком і ніжно поцілувала її в щоку.

– Я дуже тебе люблю, – прошепотіла вона, а тоді повернулась у свою кімнату, до ліжка й до сценарію.

Якийсь час вивчала його. Це мала бути перероблена версія музичної комедії «Містер Сміт вирушає до Вашингтона». Додали сюжет, пов'язаний зі студентськими заворушеннями. Кріс була в головній ролі. Вона грала вчительку психології, що стала на бік бунтівників. І це її бісило. «Ця сцена провальна! – подумала вона. – Це примітив!» Своім нехай і не надто вишколеним розумом вона просто не сприймала на віру лозунги і, мов цікава сорока, постійно намагалася додзюбатися крізь багатослівне словоблуддя до блискіток прихованих фактів. Тому й у цьому бунті вона не вбачала жодного сенсу. «Чому це так? – дивувалася вона. – Конфлікт поколінь? Дурниці. Мені ж тридцять три. Просто це примітив, ось і все, це!.. Вгамуйся. Ще тільки тиждень».

Вони вже завершили студійне знімання в Голлівуді, тож залишилося відзняти лише кілька натурних сцен у студентському містечку Джорджтаунського університету, починаючи від завтра.

Важкі повіки. Її вже хилило на сон. Наступна сторінка була химерно подерта. Її режисер – британець Берк Деннінгз. Коли він ставав особливо напруженим, то відривав тремтячими пальцями вузьеньку смужечку тієї сторінки сценарію, що траплялася йому під руки, а тоді поволі її жував, сантиметр за сантиметром, аж поки вона вся не опинялася в його роті мокрою паперовою кулькою.

«Шалений Берк», – подумала Кріс.

Вона позіхнула, прикриваючи рота, а тоді з усмішкою поглянула збоку на сторінки сценарію. Вони були погризені. Їй пригадалися щури. «Ті малі байстрюки явно мають почуття ритму», – подумала вона. Вирішила не забути сказати зранку Карлові, щоб той поставив пастки.

Її пальці розм'якли. Сценарій почав вислизати з-під них. Вона випустила його з рук. «Примітив, – подумала вона. – Примітив». Намацала рукою вимикач світла. Ось. Вона зітхнула і якийсь час лежала нерухомо, майже засинаючи; а тоді ліниво скинула ногою із себе ковдру.

Надто гаряче! Збіса гаряче! Знову подумала про незвичну холоднечу в Реганіній спальні, а тоді в мозку промайнули спогади про роботу в одному фільмі з Едвардом Г. Робінсоном, легендарною зіркою гангстерських стрічок 40-х років, коли ніяк не могла зрозуміти, чому під час кожної сцени, у якій вони знімалися разом, вона починала тремтіти від холоду, аж поки збагнула, що підступний старий ветеран завжди примудрявся заступати собою світильники, що мали освітлювати й зігрівати її. Вона легенько усміхнулася, а віконні шибки тим часом почали вже вкриватися імлістою росою. Кріс спала. Їй снилася смерть у всіх моторошних подробицях, смерть, про яку ще ніхто й не чув; щось дзвеніло, вона задихалася, розчинялася, зникала в порожнечі, а в голові снувалося: мене не стане, я помру, мене не буде навіки-віків, ой, татку, не дай ім, ой, не дай ім зробити це, не дай мені зникнути навіки – і вона танула, розмотувалася, а навколо все дзвеніло, дзвеніло...

Телефон!

Вона підскочила, схопила трубку, серце гупало в грудях, а в шлунку була порожнеча; невагоме нутро й дзвінок телефону.

Дзвонив помічник режисера.

– Рівно о шостій у гримі, золотце.

– Гаразд.

– Як самопочуття?

– Так, ніби щойно лягла.

Помічник реготнув.

– До зустрічі.

– Ага, добре.

Кріс поклатла трубку. Ще кілька хвилин посиділа нерухомо, пригадуючи сон. Сон? Скоріше думка в напівпробудженні: така жахлива ясність. Відблиск черепа. Небуття. Невідворотність. Вона б не могла такого уявити.

Боже, цього не може бути!

Вона пригнічено схилила голову.

Але ж це є.

Вона почовгала у ванну, накинула на себе халата, а тоді швиденько збігла вниз старенькими сосновими сходами туди, де тривало життя й на кухні шкварчав бекон.

– А, доброго ранку, місіс Макніл!

Сива й виснажена Віллі із синіми мішками під очима витискала сік із помаранців. Відчутний акцент. Швейцарський. Як і в Карла. Вона витерла паперовим рушничком руки й рушила до плити.

– Я сама, Віллі. – Кріс, як завжди, чутлива, помітила втомлений вигляд прислуги, і коли Віллі з бурчанням повернулася назад до зливальниці, актриса налила собі кави, а тоді сіла за обідній стіл і, дивлячись на свою тарілку, лагідно всміхнулася, побачивши на її білому тлі яскраво-червону троянду. Регана. Мое ангелятко. Нерідко, коли Кріс допізна працювала, Регана тихенько вислизала зранку з ліжечка, щоб прийти на кухню й покласти квітку на порожню мамину тарілку, а тоді навромацки, з напівзаплющеними очима верталася назад і знову засинала. Кріс сумовито похитала головою, пригадавши, що мала намір назвати її Гонерільею.[2 – Гонерілья та Регана – дочки короля Ліра. Гонерілья отруїла Регану й покінчила життя самогубством.]Справді. Якраз. Що може бути гірше. Кріс ледь помітно всміхнулася, згадавши про це. Вона відсorbнула ковточок кави, а коли знову звернула увагу на троянду, на її обличчі з'явився сумовитий вираз, а зелені очі вповилися журбою. Син. Джеймі. Він помер дуже давно, коли йому

було три рочки, а молоденька й нікому не відома Кріс брала участь у бродвейських мюзиклах, співаючи в хорі. Вона тоді заприсяглася ніколи більше ні до кого не прив'язуватися так, як це було з Джеймі; і як було з його батьком Говардом Макнілом. А коли її сон про смерть розчинився у випарах гарячої чорної кави, вона відволіклася від троянди й своїх думок на сік, що його принесла й поставила перед нею Віллі.

Кріс пригадалися щури.

– А де Карл?

– Я тут, мадам!

Він гнучко, мов кіт, проліз у двері, що вели до комори. Мав владний, але й поштивий вигляд, а до підборіддя, там, де він порізався, голячись, притискав клаптик паперової серветки.

– Так? – М'язистий і високий, він зупинився біля столу, демонструючи блискучі очі, яструбиний ніс і лису голову.

– Чуеш, Карле, у нас на горищі завелися щури. Треба поставити пастки.

– Там є щури?

– Ну, я ж сказала.

– Але горище чисте.

– Ну, значить, у нас охайні щури!

– Щурів немає.

– Карле, я чула їх уночі.

– Може, це труби, – припустив Карл, – може, дошки.

– Може, щури! Може, купи ті кляті пастки й перестань сперечатися?

Швидко відходячи, Карл сказав:

– Так! Я вже йду!

– Ні, Карле, не вже! Крамниці ще замкнені!

– Вони замкнені! – докірливо гукнула йому вслід Віллі.

Але він уже зник.

Кріс і Віллі обмінялися поглядами, а тоді Віллі, хитаючи головою, знову зайнялася беконом. Кріс поволі пила каву. «Дивний. Дивний чоловік», – подумала вона. Працьовитий, як і Віллі, відданий, скромний. І все ж таки щось у ньому її бентежило. Що це було? Якась зарозумілість? Ні. Щось інше. Не могла цього визначити. Вони прислуговували їй ось уже майже шість років, але Карл і далі був загадковою маскою – нерозгаданим ієрогліфом, що

розмовляв, дихав і виконував її доручення на своїх ногах-хідлях. Але за тією маскою щось рухалося; вона майже чула, як там сумлінно клацають якісь коліщатка. Парадні двері рипнули й зачинилися.

– Вони замкнені, – пробурмотіла Віллі.

Кріс покуштувала бекон, а тоді повернулася до спальні й перебралася там у светр і спідницю. Зиркнувши в дзеркало, вона придивилася до свого короткого рудого волосся, вічно розкуйовдженого, і до ластовиння на мініатюрному чистенькому личку, а тоді скосила очі й мовила з ідіотською усмішкою:

– О, привіт, чарівна сусідочко! Чи можу я порозмовляти з твоїм чоловіком? Коханцем? Сутенером? О, твій сутенер у богадільні? Тяжко! – Вона висолопила сама собі язика. Тоді схилила голову. – О Боже, що за життя! – Узяла коробку з перукою, попленталася сходами вниз і вийшла на обсажену деревами вулицю.

На якусь мить зупинилася біля будинку, вдихаючи обнадійливу свіжість ранкового повітря, вбираючи приглушені звуки життя, що пробуджується. Задумливо глянула праворуч, де відразу за будинком стрімко спускалися до М-стрит старі кам'яні сходи, а трохи подалік бовваніли старовинні цегляні вежі в стилі рококо й середземноморська дахівка верхнього входу до колишнього трамвайного депо. «Кумедно. Кумедна околиця, – подумалось їй. – Чорт забирай, чому б мені тут не залишитися? Купити дім? Почати нормальне життя?» Пролунало лунке глибоке бамкання годинника на вежі Джорджтаунського університету. Цей меланхолійний передзвін відбився від мерехтливої й рудуватої поверхні річки, сягнувши змороженого серця актриси. Вона рушила до своєї роботи, до цього примарного фарсу й солом'яного опудала, що імітує древній тлін.

Коли зайшла в головні ворота студентського містечка, її депресія почала зникати, особливо коли вона побачила низку трейлерів-убиралень, розташованих уздовж проїзду біля південного муру, а вже о восьмій ранку, коли почалося перше знімання, цілком себе опанувала й засперечалася з приводу сценарію.

– Гей, Берку? Ти тільки поглянь на це ідіотство, га?

– О, то в тебе є сценарій, бачу! Як гарно! – Режисер Берк Деннінгз, підтягнутий і пустотливий, чие ліве око сіпалося й каверзно виблискувало, вправно, мов хірург скальпелем, відтяв тремтячими пальцями вузесеньку смужку паперу з аркуша її сценарію й крякнув: – Мушу трошки перекусити.

Вони стояли на еспланаді перед головним адміністративним корпусом університету, оточені статистами, акторами й знімальною групою, а на галявині довкола виднілися поодинокі глядачі, здебільшого студенти езуїтського факультету. Знуджений оператор переглядав «Дейлі вераєті», а Деннінгз, хихочучи, закинув собі до рота папір, дихнувши ледь чутним перегаром від першого ранкового джину.

– О так, я страшенно радий, що тобі дали сценарій!

Лукавий худорлявий чолов'яга віком п'ятдесяти з гаком років, він розмовляв із таким виразним і симпатичним британським акцентом, що навіть найвульгарніші непристойності звучали в його вустах елегантно, а коли напивався, завжди виглядало, ніби він ось-ось розреготеться. Він постійно мусив стримуватися, що давалося йому нелегко.

– Ну, а тепер скажи мені, кицюню. Що сталося? Що там не так?

У сцені, про яку йшлося в сценарії, декан міфічного коледжу мав переконувати зібраних там студентів відмовитися від сидячого страйку, яким вони погрожували. Крім мала тоді вибігти сходами на еспланаду, вирвати з рук декана мегафон, а тоді показати на адміністративну будівлю й прокричати: «Знесемо її геть!»

– Це не має жодного сенсу, – поскаржилася йому Кріс.

– Ну, а мені тут усе цілком ясно, – збрехав Деннінгз.

– О, справді? Ну, то поясни мені, Беркі-Шмеркі. Якого біса вони мають зносити будівлю? Заради чого? Можеш мені розтлумачити?

– Ти з мене глузуєш?

– Ні, я запитую «заради чого»?

– Бо вона там є, кохана!

– У сценарії?

– Ні, на землі!

– Ой, та облиш, Берку, це не моя героїня. Це зовсім не властиве їй вдачі. Вона б цього не зробила.

– Зробила б.

– Ні, не зробила б.

– То що, викличемо сценариста? Здається, він у Парижі!

– Ховається?

– Трахається!

Він вимовив це слово з бездоганною дикцією, а його лисячі очі зблиснули на пухкому, мов тісто, обличчі, тоді як слово стрімко злетіло аж до самих готичних шпилів. Крім впала йому на плечі, розслабившись і регочучи.

– Ой, Берку, ти просто неможливий, чорт заberi!

– Так. – Він це виголосив, мов Цезар, що скромно підтверджує вісті про свою потрібну відмову від корони. – Ну, а тепер до роботи?

Кріс його не чула. Перевіряючи, чи хтось почув непристойність, вона зиркнула потайно й сором'язливо на езуїта, якому було років сорок і який стояв серед інших глядачів. Він мав темне зашкарубле обличчя. Мов у боксера. З різкими рисами. Очі були якісь сумні, зажурені, та водночас у його погляді було щось тепле й заспокійливе, коли він, усміхаючись, поглянув на неї й кивнув головою. Він усе почув. Зиркнув на годинника й пішов собі геть.

– То що, починаємо?

Кріс розгублено озирнулася.

– Так, Берку, звичайно. Починаємо.

– Дякувати небесам.

– Ні, почекай!

– О Господи Ісусе!

Їй не подобалася кінцівка сцени. Вона відчувала, що кульмінація досягалася її реплікою, тож не було потреби після цього ще й заскакувати у двері будівлі.

– Це нічого не додає, – поскаржилася Кріс. – Якесь безглуздя.

– Так, кохана, звісно, – широко погодився Берк. – Але на цьому наполягає монтажер, – додав він, – ось і все. Розумієш?

– Ні.

– Звісно, що ні, моя люба, бо ти маєш цілковиту рацію, це справжнє безглуздя. Але розумієш, у зв'язку з тим, що наступна сцена, – Деннінгз захихотів, – ну, вона починається з того, що Джед виходить із дверей, монтажер переконаний, що фільм здобуде номінацію, якщо попередня сцена закінчиться тим, що ти в ці двері заходиш.

– Ти що, жартуєш?

– Ой, та я погоджуюся з тобою, кохана. Це просто маразм, блювати хочеться! Але просто відзнімімо це, а тоді, повір мені, я виріжу цю сцену з кінцевої версії. Мені буде її ще смачніше пожувати.

Кріс розсміялася. І погодилася. Берк зиркнув на монтажера, що відзначався егоїстичним характером і любляв марнувати час на зайві суперечки. Той щось діловито погоджував з оператором. Режисер полегшено зітхнув.

Кріс дивилася на Деннінгза, що смачно вилаяв якогось нещасного асистента, а тоді аж розквітнув від задоволення. Він просто насолоджувався своєю ексцентричністю. Але Кріс також знала, що, напиваючись до певної стадії, він міг раптом вибухати безпричинною люттю, а якщо це ставалося о третій або четвертій ранку, то нерідко дзвонив високопоставленим особам і брутально ображав їх, користуючись дріб'язковими зачіпками. Кріс пригадала одного шефа студії, чия провина полягала в тому, що він під час перегляду

тихенько зауважив, ніби манжети Деннінгзової сорочки трохи обтріпалися, спонукавши режисера розбудити його десь близько третьої ранку, обізвавши «пиздуватим хамлом», чий батько, засновник студії, був «стовідсотковим психопатом», який «постійно обмацував Джуді Гарленд» під час знімання «Чарівника країни Оз», а тоді наступного дня Берк удавав амнезію й ледь помітно світився від утіхи, коли ті, кого він образив, описували детально, як саме він це зробив. Хоча, якщо це йому пасувало, Деннінгз не приховував того, що добре все пам'ятає. Кріс усміхнулася й похитала головою, пригадавши, як він одного разу, перебравши джину, розгромив декілька студійних павільйонів, охоплений безрозсудною люттю, а тоді пізніше, коли виробничий директор студії пред'явив йому детальний рахунок і полароїдні фотографії пошкоджень, він лукаво назвав їх «явними підробками», бо «збитки були набагато, незмірно гірші». Кріс вірила не в те, що він був алкоголік або навіть безнадійний пияк, а швидше в те, що він пив і так скандально поведився, бо цього від нього й очікували: він так підтримував свій власний міф.

«Ну й добре, – подумала вона, – можливо, це таке своєрідне безсмертя».

Вона озирнулася, дивлячись на езуїта, що всміхнувся, коли Берк видав свою непристойність. Той віддалявся, зажурено похиливши голову, самотня чорна хмара в пошуках дощу. Їй ніколи не подобалися священнослужителі. Такі самовпевнені. Такі заспокоєні. Але оцей...

– Готова, Кріс?

– Готова.

– Гаразд, повна тиша! – вигукнув помічник режисера.

– Починаємо, – розпорядився Берк.

– Починаємо!

– Камера!

– Мотор!

Кріс збігла вгору сходами під підбадьорливі вигуки статистів, а Деннінгз дивився на неї, уявляючи, про що вона зараз думає.

Вона занадто швидко припинила суперечку. Він багатозначно глянув на відповідального за діалоги, що хутко й слухняно підбіг до нього, пропонуючи розгорнутий сценарій, немов перестарілий прислужник вівтаря, що подає священникові молитовник під час урочистої відправи.

Сонце періодично ще вигулькувало, але вже о четвертій дня чорні й густі хмари цілком затягли потемніле небо.

– Берку, ми губимо світло, – стурбовано зазначив помічник режисера.

– Так, воно згасає в цілому довбаному світі.

За вказівкою Деннінгза помічник директора розпустив усю групу до наступного дня, і Кріс тепер прямувала додому, дивлячись на тротуар і відчуючи страшну втому. На розі Тридцять шостої та О-стрит вона зупинилася, щоб дати автограф підстаркуватому італійцеві-бакалійнику, який привітав її з дверей своєї крамнички. Вона написала «З найкращими побажаннями» і підписалася на брунатному паперовому мішечку. Чекаючи, поки промине авто, щоб перетнути Н-стрит, поглянула на католицьку церкву з другого боку вулиці. Святого тогочи-іншого. Укомплектовану єзуїтами. Вона чула, що Джон Кеннеді брав тут шлюб із Джекі й відвідував богослужіння. Вона спробувала уявити собі це: Джон Ф. Кеннеді серед жертвних свічок і побожних зморшкуватих жінок; Джон Ф. Кеннеді з похиленою в молитві головою; вірую... розрядка з росіянами; вірую, вірую... «Аполлон-4» серед шарудіння чоток; вірую у воскресіння й вічне життя...

Ось. Ось воно. Найсуттєвіше.

Кріс дивилася, як бруківкою прогуркотіла вантажівка з пивом «Гюнтер», відзвонюючи теплими, тремтливими, вологими обіцянками.

Вона перейшла дорогу, а коли спускалася О-стрит повз корпус школи Святої Трійці, її обігнав, тримаючи руки в кишенях нейлонової штормівки, якийсь священик. Молодий. Дуже збуджений. Зарослий щетиною. Трохи далі він завернув праворуч у перехід, що вів у подвір'я за церквою.

Кріс зупинилася біля переходу, з цікавістю стежачи за священиком. Він, здається, прямував до якогось білого будиночка. Зі скрипом прочинилися старенькі двері з екраном-сіткою, з яких з'явився ще один священик. Той коротко кивнув молодикові й, опустивши очі, швидко рушив до церковних дверей. І знову хтось штовхнув зсередини двері будиночка. Ще один священик. Він був схожий... Гей, це ж він! Так, той, що всміхнувся, коли Берк сказав «трахається»! Тільки тепер він мав серйозний вигляд і мовчки привітав новоприбулого, поклавши руку на плече лагідним, дещо батьківським жестом, і припровадив його всередину. Двері поволі зачинилися, ледь чутно рипнувши.

Кріс задивилася на свої туфлі. Була спантеличена. Що відбувається? Цікаво, може, єзуїти пішли до сповіді?

Легенький гуркіт грому. Вона глянула на небо. Чи буде дощ?... Воскресіння й вічне життя...

Так. Так, звісно. Наступний вівторок. Удалині зблиснула блискавка. Не дзвони нам, дитино, ми самі тобі подзвонимо.

Вона підняла комір пальта й поволі рушила далі.

Мала надію, що почнеться злива.

За якусь хвилину була вже вдома. Пішла до ванної, тоді зазирнула в кухню.

— Ну як там, Кріс?

За столом сиділа гарненька білявка років двадцяти з чимось. Шерон Спенсер з Орегону. Останні три роки вона була репетиторкою Регани й секретаркою Кріс.

– Та все як завжди. – Кріс підійшла до столу й взялася переглядати пошту. – Є щось цікаве?

– Хочеш наступного тижня піти на вечерю в Білий дім?

– Ой, навіть не знаю. А що там робити?

– Об'їстися солодощами, щоб аж знудило.

– А де Рег?

– У дитячій кімнаті.

– Що робить?

– Ліпить. Здається, пташку. Для тебе.

– Саме те, що мені потрібно, – пробурмотіла Кріс. Вона підійшла до плити й налила собі в чашку гарячої кави. – Щодо тої вечері – це був жарт?

– Ні, звісно, – відповіла Шерон. – Це в четвер.

– Багато запрошених?

– Ні, здається, п'ятеро чи шестеро.

– Овва!

Це їй приємно втішило, хоч і не здивувало. Усі до неї тягнулися: таксисти, поети, професори, королі. І що їх так приваблювало в ній? Життерадісність?

Кріс сіла до столу.

– Як іде навчання?

Шерон, спохмурнівши, запалила сигарету.

– Знову труднощі з математикою.

– Он як? Дивно.

– Сама знаю, це ж їй улюблений предмет.

– Так, але ота «нова математика»... Боже, я б не змогла навіть наміняти дрібняків на автобус, якби...

– Привіт, ма!

Регана підстрибцем убігла у двері й простягла до матері худенькі рученята. Руді кіски. Ніжне, ясне личко, укрите ластовинням.

– Привіт, жабко! – Аж сяючи, Кріс схопила дівчинку в обійми, стиснула й палко поцілувала в рожеву щічку, не в змозі стримати бурхливий потік своєї любові. – Цьом-цьом-цьом! – Нові й нові цілунки. Тоді відхилила Регану від себе й почала нетерпляче розглядати її личко. – То що ти сьогодні робила? Щось цікаве?

– А, різні речі.

– Ну, а що саме? Щось добре? Га?

– Ой, дай згадаю. – Притиснувши коліна до материних, дівчинка легенько похитувалася назад і вперед. – Ну, по-перше, я вчилася.

– Угу.

– І малювала.

– А що малювала?

– Ну, квіти, ти ж знаєш. Стократки? Тільки рожеві. А потім... ага! Коника! – Вона раптом розхвилювалася, очі її розширилися. – У того чоловіка, знаєш, там унизу, на річці, був коник. Ми собі йшли, чуєш, мамо, а тут з'явився цей коник, такий гарненький! Ой, мамо, ти б його побачила! І той чоловік дозволив мені на нього сісти! Справді! Ну, десь на хвилиночку!

Кріс, розвеселившись, непомітно підморгнула до Шерон.

– Той самий? – запитала вона, вигнувши брову. Переїхавши до Вашингтона на період фільмування, білява секретарка, що практично вже стала членом родини, жила разом із ними в будинку, займаючи вільну спальню нагорі. Аж поки не зустріла «вершника» із сусідньої стайні, після чого Кріс вирішила, що їй потрібне окреме житло, і переселила Шерон в апартаменти в дорогому готелі, наполоївши на тому, що сама за це сплачуватиме.

– Так, той самий, – відповіла з усмішкою Шерон.

– І це був сірий коник, – додала Регана. – Мамо, а ми можемо купити коника? Тобто чи могли б ми?

– Побачимо, дитинко.

– Коли я його матиму?

– Побачимо. А де та пташка, яку ти виліпила?

Спочатку Регана мала спантеличений вигляд, а тоді повернулася до Шерон і з сором'язливим докором вишкірила до неї свої зубки з брекетами.

– Це ви сказали! – вигукнула вона, а тоді поглянула на маму й захихотіла. – Це мала бути несподіванка.

– Тобто?...

- З таким довгим смішним дзьобиком, як ти й хотіла!

- Ой, Рег, ти така солоденька. А можна побачити?

- Ні, бо я ще маю її розфарбувати. Коли вечеря, мамо?

- Зголодніла?

- Вмираю з голоду.

- Отакої, та ще ж навіть п'ятої немає. Коли був обід? - запитала в Шерон Кріс.

- Десь близько дванадцятої, - відповіла Шерон.

- А коли повертаються Віллі й Карл?

Кріс відпустила їх до вечора.

- Здається, о сьомій, - припустила Шерон.

- Ма, може, підемо в «Гот шопп»? - попрохала Регана. - Будь ласка?

Кріс узяла доньку за руку, ніжно всміхнулася й поцілувала її, а тоді сказала:

- Біжи нагору, вдягнись, і вирушимо в ресторан.

- Ой, я так люблю тебе!

Регана вибігла за двері.

- Сонечку, вдягни нову сукенку! - гукнула їй услід Кріс. - Ти не хотіла б знову стати одинадцятирічною? - поцікавилася Шерон.

- Не знаю.

Кріс знов узяла пошту, почала байдуже перебирати листи з компліментами.

- Зі своїми теперішніми мізками? І всіма спогадами?

- Звісно.

- Ніколи.

- Добре подумай.

Кріс облишила листи й узяла сценарій, до якого був акуратно прикріплений супровідний лист від її агента Едварда Джарріса.

- Здається, я казала їм не присилати поки що сценаріїв.

- Раджу прочитати, - сказала Шерон.

- О, справді?
- Так, я зранку переглянула.
- Досить добрий?
- Чудовий, як на мене.
- І я мушу грати роль черниці, що виявляється лесбійкою, так?
- Ні, тобі нікого не доведеться грати.
- Чорт, фільми стають дедалі кращими! Що ти таке плетеш, Шерон? І чого так шкіришся?
- Вони хочуть, щоб ти була режисером, - спокійно видихнула Шерон разом із димом своєї сигарети.
- Що?
- Прочитай листа.
- О Боже, Шер, ти жартуєш!

Кріс схопила листа, вихоплюючи голодними очима окремі слова: «...новий сценарій... триптих... студія хоче запросити сера Стівена Мура... на роль, за умови, що...»

- Я поставлю цю частину фільму!

Кріс змахнула руками й пронизливо й хрипко скрикнула на радощах. Тоді притулила руками листа до грудей.

- Ой, Стіве, ангеле мій, ти не забув!

Знімання в Африці, вони п'ють, сидючи на складаних стільцях, і дивляться на золотисто-червоний захід сонця. «Ой, уся наша професія коту під хвіст. Акторам тут нічого робити, Стіве!» - «Ну, а мені подобається». - «Це все лайно! Знаєш, що важливе в цьому бізнесі? Режисура. Тільки тоді ти щось робиш, щось власне, тобто таке, що має своє життя!» - «Ну, то роби це, кохана! Роби!» - «Ой, та я намагалася, Стіве. Я намагалася, але нікому це не потрібно». - «Чому так?» - «Ой, та перестань, ти й сам знаєш чому: вони не вірять, що я на це здатна». - «Я думаю, що здатна».

Тепла усмішка. Теплі спогади. Любий Стіве...

- Ма, я не можу знайти сукні! - гукнула Регана зі сходів.
- У шафі! - відповіла Кріс.
- Я там дивилася!
- Зараз прийду! - гукнула Кріс. Вона погортала сторінки сценарію, а тоді її погляд зів'яв і вона пробурмотіла: - Мабуть, це чергове лайно.

- Ой, я так не думаю, Кріс! Ні! Я справді гадаю, що це добра річ!
- Ну так, ти ще думала, що фільму «Психо» бракує закадрового сміху.
- Мамо?
- Уже йду!
- Маєш нині побачення, Шер?
- Так.

Кріс показала на пошту.

- Можеш тоді йти. А це все залагодимо зранку.

Шерон підвелася.

- Ой, ні, зачекай, - змінила думку Кріс. - Вибач, але одного листа треба відправити ще сьогодні.
- О, гаразд. - Шерон дістала блокнота.

Нетерпляче скиглення:

- Мамо-о-о-о-о-о!

Кріс зітхнула, підвелася й мовила:

- Зараз повернуся, - але тоді завагалася, помітивши, як Шерон зиркнула на годинника. - Що таке? - запитала Кріс.
- Ой, та мені час медитувати, Кріс.

Кріс пильно й трохи роздратовано глянула на неї. Упродовж останніх шести місяців вона бачила, як її секретарка перетворюється на «шукачку спокою». Це все почалося в Лос-Анджелесі із самогіпнозу, що згодом поступився місцем буддистським наспівуванням. Ті кілька останніх тижнів, коли Шерон ще мешкала в кімнаті нагорі, весь дім був просякнутий фіміамом, а монотонне бубоніння мантри «Нам мйохо ренге кйю» («Розумієш, Кріс, варто лише це наспівувати, лише це, і здійсняться всі твої бажання, отримаєш усе, що захочеш...») лунало в найнесподіваніші й найнесвоечасніші години, зазвичай саме тоді, коли Кріс намагалася запам'ятати свої репліки.

- Ти можеш увімкнути телевізора, - великодушно порадила в одному з таких випадків Шерон своїй роботодавиці. - Мені не заважає. Я можу наспівувати, не звертаючи уваги на будь-який шум.

А тепер настала черга трансцендентальної медитації.

- Ти справді думаєш, що це тобі якось допоможе, Шер?
- Це мені дає душевний спокій, - відповіла Шерон.

- Ясно, - невиразно буркнула Кріс, а тоді рушила геть, бурмочучи «Нам мйохо ренге кйо».

- Повторюй це хвилин п'ятнадцять-двадцять, - гукнула їй услід Шерон. - Можливо, тобі цього буде досить.

Кріс зупинилася, замислившись над якомога стриманішою відповіддю. Та врешті-решт облишила цю затію. Піднялась у спальню Регани й там одразу попрямувала до шафи. Регана стояла посеред кімнати, дивлячись у стелю.

- Що там таке? - запитала Кріс, шукаючи в шафі сукенку. Вона була бавовняна, блакитна. Кріс купила її тиждень тому й начебто повісила в цю шафу.

- Якісь дивні звуки, - відказала Регана.

- Ага, я знаю. У нас там з'явилися друзі.

Регана подивилася на неї.

- Як це?

- Білки, сонечку, білки на горищі. - Донька була гидлива й боялася щурів. Навіть мишка могла її злякати.

Пошуки сукні виявилися марними.

- Вачиш, мамо, її тут немає.

- Та бачу. Може, Віллі забрала її разом із брудною білизною.

- Вона зникла.

- Ага, ну то надягни матроску. Вона теж гарна.

Подивившись на денному сеансі в артгаусному кінотеатрі в Джорджтауні «Крихітку Віллі Вінкі» за участю Ширлі Темпл, вони перетнули річку мостом Кі-бридж і завітали вже в Росслін, штат Вірджинія, у ресторан «Гот шопп», де Кріс з'їла салат, а Регана - суп, дві булочки, смажене курча, полуничний коктейль і чорничний пиріг із шоколадним морозивом. «Куди це все в неї вміщається? - дивувалася Кріс. - У зап'ястки, чи що?» Дитина була тендітна, мов скороминуша надія.

Кріс запалила сигарету і, попиваючи каву, глянула у вікно праворуч на шпилі Джорджтаунського університету, а тоді замислено перевела погляд на оманливо спокійну поверхню Потوماку, що жодним чином не натякала на небезпечно стрімку й потужну течію в глибині річки. Кріс трохи змінила позу. У м'якому надвечірньому світлі річка з її вдаваним спокоєм і непорушністю несподівано вразила її передчуттям чогось запланованого заздалегідь.

Що зачаїлось і очікує.

– Мені дуже сподобалася вечеря, мамо.

Кріс повернулася до Регани з її щасливою усмішкою і, як це вже нерідко траплялося, аж затамувала дух від непроханого болю, що інколи пронизував її, коли вона несподівано помічала в обличчі доньки риси Говарда. У такі миті вона зазвичай усе звалювала на гру світла. Перевела погляд на тарілку Регани.

– Так і залишиш пиріг?

Регана опустила очі.

– Мамо, я перед тим ще з'їла трохи цукерок.

Кріс загасила недопалок і всміхнулася.

– Ну, то поїхали додому, Рег.

Вони повернулися перед сьомою. Віллі й Карл уже були вдома. Регана швиденько побігла в дитячу кімнату в підвалі, прагнучи доліпити глиняну пташку для мами. Кріс попрямувала в кухню по сценарій. Віллі там заварювала каву. Мала роздратований і понурий вигляд.

– Ну, Віллі, як воно? Добре відпочили?

– Не питайте. – Віллі вкинула в киплячий кавник яечну шкаралупу й пучку солі. Вони ходили в кіно – пояснила вона. Їй хотілося подивитися бітлів, але Карл наполіг на артгаусному фільмі про Моцарта.

– Жажіття, – гнівалася Віллі, зменшуючи вогонь у пальнику. – Який кретин!

– Спочуваю тобі. – Кріс засунула сценарій під пахву. – Слухай, Віллі, ти не бачила десь суkenки, яку я купила Регані минулого тижня? Блакитної, з бавовни?

– Так, бачила в її шафі сьогодні вранці.

– І куди ти її поклала?

– Вона там.

– Може, ти помилково кинула її в брудну білизну?

– Вона там.

– У брудній білизні?

– У шафі.

– Ні, там немає. Я дивилася.

Віллі намірилася відповісти, але тоді стулила губи й нахмурилася. До кухні зайшов Карл.

- Доброго вечора, мадам.

Він рушив до зливальниці налити собі склянку води.

- Чи ти поставив пастки? - запитала Кріс.

- Щурів немає.

- Чи ти їх поставив?

- Поставив, звісно, але горище чисте.

- А як тобі кіно, Карле?

- Цікаве, - відказав він. Його голос, як і обличчя, не виявляв жодної емоції.

Мугикаючи популярну пісеньку бітлів, Кріс почала вже була виходити з кухні, але тоді зненацька обернулася.

Ще одна спроба!

- Чи було тобі важко, Карле, знайти пастки?

Стоячи спиною до неї, Карл відповів:

- Ні, мадам. Не важко.

- О шостій ранку?

- Цілодобовий ринок.

Кріс легенько ляснула себе по чолі, якусь мить дивилася на Карлову спину, а тоді рушила з кухні, ледь чутно бурмочучи:

- Чорт!

Кріс довго розкошувала у ванні, а коли пішла до спальні по халат, знайшла у своїй шафі зниклу сукенку Регани. Вона валялася зім'ята на дні шафи.

Кріс підняла її. На ній ще були ярлички з крамниці.

Звідки вона тут узялася?

Кріс спробувала пригадати. Того дня, коли купувала сукенку, вона придбала ще дві чи три речі для себе.

«Мабуть, поклала все це разом», - вирішила вона.

Кріс віднесла сукенку в доччину спальню й повісила на плічка в шафі. Узявши руки в боки, роздивилася гардероб Регани. Гарно. Гарні сукеночки. Атож, Рег, краще думай про це, а не про татка, що ніколи не пише й не дзвонить.

Відходячи від шафи, вона вдарилася великим пальцем ноги об ніжку письмового столу. О Господи, як боляче! Піднявши ногу й розтираючи пальця, вона помітила, що стіл майже на метр зрушений зі свого місця.

Не дивно, що вона на нього наштовхнулася. То, певно, Віллі посунула стола, чистячи тут порохотягом.

Вона спустилася в кабінет зі сценарієм від свого агента.

На відміну від просторої вітальні з її великими вікнами-еркерами й видом на міст Кі-бридж, що дугою нависав над Потомаком аж до берега Вірджинії, кабінет створював враження якогось загуслого шепотіння багатих дядечок, що ділилися секретами: високий цегляний камін, панелі з вишневого дерева й перехрещені балки з міцної деревини, немовби витесані з якогось давнього розвідного мосту. Єдиними натяками на сучасність у цій кімнаті був модерний бар, довкола якого стояли хромовані стільці із замшевими сидіннями, і кілька барвистих подушок «Марімеcco» на м'якому диванчику, де й умостила Кріс зі сценарієм. Між сторінками був лист від її агента. Вона витягла його й знову перечитала. «Віра, Надія й Милосердя»: фільм із трьох окремих частин, кожна з яких мала інакший акторський склад і режисера. Її частиною була б «Надія». Їй подобалася ця назва. «Дещо нуднувата, – подумала вона, – але вишукана». Мабуть, її змінять на якусь іншу, на кшталт «Року довкола цноти».

Пролунав дзвінок у двері. Берк Деннінгз. Він був самотній і нерідко заскакував до неї. Кріс сумовито всміхнулася й похитала головою, почувши, як він непристойно вилаяв Карла, якого явно зневажав і над яким постійно глумився.

– Ага, привіт, є щось випити? – сердито гаркнув він, заходячи в кімнату, і відразу попрямував до бару, відводячи погляд і не виймаючи рук із кишень пожмаканого дощовика.

Берк сів на стільця біля бару з верткими очима й роздратованим виглядом.

– Знову шукаєш пригод? – запитала Кріс.

– Що ти в біса маєш на увазі? – хмикнув Деннінгз.

– Маєш такий вигляд. – Вона вже його бачила таким, коли вони були разом на зніманні в Лозанні. Першої ночі там Кріс ніяк не могла заснути у фешенебельному готелі з видом на Женевське озеро. Десь після п'ятої ранку вона встала з ліжка, одяглася й вирішила спуститися в хол готелю, сподіваючись знайти там якусь каву або компанію. Чекаючи в коридорі на ліфт, вона визирнула у вікно й побачила там режисера, що прямував берегом озера, запхавши руки в кишені пальта й шулячись від крижаного лютневого вітру. Коли вона спустилася в хол, він якраз заходив до готелю. «Жодної курви довкола!» – буркнув сердито він, а тоді квапливо проминув Кріс, навіть не глянувши на неї, зайшов у ліфт і поїхав до свого номера й ліжка поверхом вище. Коли Кріс пізніше глузливо нагадала йому про цей випадок, режисер розлютився й звинуватив її в поширенні «гидких галюцинацій», у які люди «схильні вірити лише тому, що ти кінозірка». Він також обізвав її «божевільною ідіоткою», але тоді заспокійливо зазначив, щоб не доводити її до сліз, що «можливо» вона й бачила когось, помилково прийнявши його за

Деннінгза. «Цілком вірогідно, – недбало припустив він, – адже моя прапрабабуся була швейцаркою».

Кріс підійшла до бару й нагадала йому про той інцидент.

– Ага, саме такий вигляд, Берку. Скільки ти вже взяв нині на душу джину з тоніком?

– Ой, та не мели дурниць! – огризнувся Деннінгз. – Якщо хочеш знати, я цілий вечір брав на душу чай, той клятий факультетський чай.

Кріс склала на грудях руки й сперлася на бар.

– Ти був там? – скептично перепитала вона.

– Ну так, починай – шкірся!

– То ти так набрався за чайочком з єзуїтами?

– Ні, єзуїти були тверезі.

– Вони не п'ють?

– Ти що, здуріла? Вони нарізаються! Я ще в житті такого не бачив!

– Чуеш, Берку, не так голосно! Тебе може почути Регана!

– Ага, Регана, – заговорив майже пошепки Деннінгз. – Звісно! То ти можеш заради Бога щось мені налити?

Легенько й несхвально похитуючи головою, Кріс випросталась і сягнула рукою по пляшку й склянку.

– То можеш мені сказати, що ти робив на тому факультетському чаюванні?

– Кляті зв'язки з громадськістю; те, чим ти мала б займатися. Тобто, Боже мій, ми ж так ім усе тут споганили, – святенницьки видав режисер. – Ну так, давай, регочи! Ага, це все, на що ти здатна, ну, ще хіба показати кавалок дупи!

– Я просто стою й невинно всміхаюся.

– Але хтось таки мусив справити на них гарне враження. Кріс простягнула руку й провела легенько пальцем по шраму над лівою Деннінгзовою повікою, що з'явився внаслідок потужного удару, якого завдав в останній день фільмування Чак Даррен, кремезний і м'язистий актор, що був зіркою останнього пригодницького бойовика Деннінгза.

– Його вже майже не видно, – турботливо сказала Кріс.

Деннінгз похмуро насупив брови.

– Я подбаю, щоб жодна велика студія не брала його на роботу. Я вже сказав про це, кому треба.

– Ой Берку, перестань. Лише за це?

– Той тип божевільний, кохана! Скажений, чорти б його забрали, і небезпечний! Господи, та він наче той старий пес, що завжди мирно дрімає собі під сонечком, а тоді одного дня ні сіло ні впало стрибає на тебе й кусає за ногу!

– Ну і, звісно, те, що він тебе нокаутував, не має нічого спільного з твоїми словами перед усією знімальною групою, що його акторська гра – це «маразм на рівні пиздуватого борця сумо»?

– Кохана, як це грубо, – святенницьки дорікнув їй Деннінгз, приймаючи від неї склянку з джином і тоніком. – Люба моя, це мені можна казати такі слова, як «пиздуватий», але ж не улюблениці цілої Америки. А тепер скажи мені, як твої справи, моя танцюриста й співуча суперзірочко?

Кріс відповіла похмурим поглядом, знизала плечима, а тоді сперлася складеними на грудях руками на стійку бару.

– Ну ж бо, дитинко, скажи, чому ти сумна?

– Сама не знаю.

– Скажи дядечкові.

– Чорт, я також, мабуть, щось вип'ю. – Кріс раптово випросталася й потяглася по пляшку горілки й склянку.

– О, так, чудово! Прекрасна думка! Ну, а тепер кажи, золотце, у чому річ? Що сталося?

– Ти колись думаєш про помирання? – запитала Кріс.

Деннінгз насупив брови.

– Про помирання?

– Так, помирання. Так по-справжньому, серйозно думаєш колись про це, Берку? Що це означає? Що означає насправді?

Вона налила в склянку горілки.

Дешо роздратовано Деннінгз прохрипів:

– Ні, кохана, не думаю! Я про це не думаю, я це роблю. Але якого біса взагалі зачіпати цю тему?!

Кріс знизала плечима й кинула в склянку кубик льоду.

– Не знаю. Я думала про це вранці. Ну, не те щоб думала; мені це ніби наснилося, коли я прокидалася, і мені аж мороз поза шкурою пройшов, Берку, мене всю пронизало; що це означає. Тобто кінець, Берку, справжній паскудний кінець, немовби я ніколи навіть не чула про смерть! – Вона

відвернулася й похитала головою. – О Боже, як це мене налякало! Мені здалося, ніби я падаю з цієї довбаної планети зі швидкістю сто п'ятдесят мільйонів миль за годину. – Кріс піднесла склянку до губ. – Вип'ю, мабуть, не розбавляючи, – пробурмотіла вона, а тоді зробила ковток.

– Ой, це все дурниці, – хмикнув Деннінгз. – Смерть – це розрада.

Кріс поставила склянку.

– Не для мене.

– Слухай, ти живеш у тому, що залишаєш після себе – своїх творах, своїх дітях.

– Ой, яка фігня! Діти – це не я!

– Так, дякувати небесам. Однієї такої цілком досить.

Кріс нахилилася вперед, тримаючи в руці склянку, а її гарненьке личко викривилося стурбованою гримасою.

– Але ж подумай про це, Берку! Не існувати більше! Не існувати ніколи, ніколи, ніко...

– Ой, та припини вже! Перестань рюмси розводити й подумай ліпше про те, як виставити напоказ свої розкішні змащені кремом довгі ніжки на факультетському чаюванні наступного тижня! Можливо, ті священики зможуть тебе розрадити!

Деннінгз із грюкотом поставив на стійку бару склянку.

– Ще налий!

– Чуєш, я навіть не знала, що вони п'ють.

– Ну й дурна, – сварливо буркнув режисер.

Кріс поглянула на нього. Чи він уже справді набрався до краю? Чи, може, вона зачепила який затамований нерв?

– А вони ходять на сповідь? – запитала вона.

– Хто?

– Священики.

– Звідки мені знати! – вибухнув Деннінгз.

– Ну, але ж хіба ти не казав мені колись, що готувався бути... Деннінгз ляснув відкритою долонею по стійці, уриваючи її на півслові, і загорланив:

– То ти даси мені нарешті випити, чорт забирай?!

– А може, зварити тобі кави?

- Не видурнйся, кохана! Я хочу випити!

- Вип'єш кави.

- Ну чого ти так, золотце, - почав підлабузнюватися Деннінгз, раптово заговоривши лагідним тоном. - Лише одну скляночку на коня.

- Ти ж за кермом?

- Це вже удар під дих, кохана. Справді. На тебе не схоже. - Нахмуривши чоло, Деннінгз простягнув їй склянку. - «До милості такої присилувати не можна, - почав він наспівно цитувати Шекспіра, - вона на землю тихо падає з небесних хмар», [3 - «Венеційський купець», перекл. І. Стешенко.] наче рясний сухий джин «Гордонз», тому налий лише одне скляночку, і я піду - обіцяю.

- Справді обіцяєш?

- Слово честі й надія на смерть!

Кріс оцінно глянула на нього, а тоді, похитавши головою, узяла в руку пляшку джину.

- Отож ті священики, - неувважливо мовила вона, наливаючи джин у Деннінгзову склянку, - можливо, варто запросити сюди одного-двох.

- Їх потім не виженеш, - прогарчав Деннінгз, очі якого налилися кров'ю й раптом стали зовсім маленькі, обернувшись кожне на своє окреме пекло, - це ж йобані мародери! - Кріс хотіла була долити йому з пляшки тоніку, але Деннінгз роздратовано відмахнувся. - Ні, заради Бога, чистий, ти що, забула? За третім разом я завжди п'ю нерозбавлений! - Кріс дивилася, як він бере джин, осушує його до дна, відставляє склянку вбік і, зазираючи в неї з похиленою головою, бурмоче: - Недбала сучка!

Кріс тривожно глянула на нього. Так, він зараз почне вибухати. Вона змінила тему зі священиків на отриману пропозицію випробувати себе як режисер.

- О, дуже добре, - прохрипів Деннінгз, і далі дивлячись у склянку. - Браво!

- Але, чесно кажучи, мені трохи страшно.

Деннінгз одразу подивився на неї, і вираз його обличчя став лагідний і батьківський.

- Фігня! - вигукнув він. - Розумієш, дитинко, найскладніше в режисурі вдавати, що це все дуже складно. Коли починав, я не мав зеленого уявлення, але ж тепер бачиш - ось я. Немає тут ніяких чарів, кохана, лише важка клята праця й постійне усвідомлення з першого дня фільмування, що ти тримаєш за хвоста сибірського тигра.

– Так, Берку, я це знаю, але тепер, коли це все насправді, коли мені запропонували нагоду бути відповідальною за режисуру, я не певна, що можу бути відповідальною навіть за те, щоб перевести через дорогу власну бабусю. Я маю на увазі всі ці технічні речі!

– Ой, тільки не треба істерики! Залиш ці всі дурниці редакторів, операторів й супервізорів сценарію. Найми професіоналів, і я обіцяю, що тобі й пучкою не доведеться кивнути. Найважливіше, як ти керуватимеш акторами, їхньою грою, а в цьому ти будеш чудова, моя красунечко, ти зможеш їм не тільки сказати, що ти від них хочеш, але й показати це.

Кріс і далі сумнівалася.

– Ну, так, але... – мовила вона.

– Що але?

– Ну, та технічні речі. Тобто я мушу це зрозуміти.

– Приміром. Дай приклад твоєму гуру.

Упродовж майже години Кріс зондувала знаменитого режисера стосовно найменших дрібниць, що могли стати їй на заваді. Про всі тонкощі режисерського ремесла можна було довідатися з численних книжок, але Кріс завжди бракувало терпіння їх читати. Натомість вона «читала» людей. Цікава від природи, вона завжди витискали з них усі соки. А от із книжок не можна було витиснути нічого. Книжки постійно квапилися. Вони стверджували «а отже» і «зрозуміло», коли нічого не було зрозуміло, і їхні просторікування ніколи не можна було заперечити, їх не можна було зупинити й обеззброїти простодушним: «Гей, чекайте-но. Я щось не второпала. Чи можна ще раз пояснити?» Книжки ніколи не можна було приперти до стінки або впіймати на гарячому чи препарувати, докопуючись до суті.

Книжки були як Карл.

– Дорогенька, усе, що тобі треба – це знайти геніального монтажера, – реготнув наприкінці Деннінгз. – Тобто монтажера, що знає свою справу.

Він став милим і бадьорим, тож небезпечна й загрозлива стадія, здається, проминула. Принаймні поки не пролунав голос Карла:

– Перепрошую. Бажати чогось, мадам?

Він стояв, очікуючи розпоряджень, у дверях кабінету.

– О, привіт, Торндайку! – захихотів Деннінгз. – Чи ти Гайнріх? – перепитав він. – Ніяк не можу запам'ятати це ім'я.

– Я Карл, сер.

– Так, звичайно. Я забув. А скажи-но, мені, Карле, ти займався в гестапо зв'язками з громадськістю чи з громадою? Здається, є якась різниця.

Карл ввічливо відповів:

– Нічим, сер. Я швейцарець.

Режисер реготнув.

– Ну, так, звісно, Карле! Справді! Ти ж швейцарець! І ти, я припускаю, ніколи не грав у кеглі з Геббельсом?

– Припини, Берку! – вигукнула Кріс.

– І не літав із Рудольфом Гессом? – додав Деннінгз.

Стримано й незворушно Карл перевів погляд на Кріс і ввічливо запитав:

– Мадам щось бажати?

– Берку, може, вип'єш кави, га? Що скажеш?

– А, до سراки! – войовниче вигукнув режисер, раптово зриваючись на ноги, і стрімко вийшов із кімнати, нахиливши голову й стиснувши руки в кулаки. За пару секунд було чутно, як гучно грюкнули й зачинилися вхідні двері. Без жодного виразу на обличчі Кріс повернулася до Карла й сказала безбарвним голосом: – Відімкни всі телефони.

– Так, мадам. Ще щось?

– А, ну, може, трохи кави без кофеїну.

– Зараз несу.

– А де Рег?

– Унизу в дитячій. Я її кличу?

– Так, час уже лягати. Ой, ні, почекай секундочку, Карле. Хоча ні, не зважай. Я зійду вниз сама. – Вона згадала про пташку й рушила до сходів у підвал. – Зробиш мені каву, коли я піднімуся назад.

– Так, мадам. Як бажаєте.

– І вже, мабуть, не знати вкотре перепрошую за містера Деннінгза.

– Я не звертати уваги.

Кріс зупинилася на півдорозі й озирнулася.

– Так, я знаю. Саме це його й бісить.

Кріс відвернулася знову, рушила до передпокою будинку, тоді відчинила двері до підвалу й почала спускатися сходами.

– Гей, жабко! Що ти там робиш? Моя пташка вже готова?

– Так, мамо! Іди подивися! Швидше! Я вже закінчила!

Дитяча кімната була обшита панелями й барвисто оздоблена. Мольберти. Малюнки. Фонограф. Столи для ігор і для ліплення. Червоні й білі прапорці, залишені з вечірки на честь сина-підлітка колишнього орендаря.

– Ой, золотце, як гарно! – вигукнула Кріс, коли Регана врочисто вручила їй фігурку. Та ще не зовсім висохла й скидалася на якусь химерну птаху, що була вся розфарбована в помаранчевий колір за винятком дзьобика з біло-зеленими смужками. До її голівки був приклеений чубчик із пір'я.

– Тобі справді подобається? – спитала усміхнена Регана.

– Ой, золотце, дуже, слово честі! Ти вже придумала їй ім'я? Регана похитала головою.

– Ні, ще ні.

– Що б такого гарного придумати?

– Не знаю, – відповіла Регана, розвівши руки й знизавши плечима.

Легенько постукуючи по зубах кінчиками пальців, Кріс наморщила чоло, вдаючи важкі роздуми.

– Чекай-но, чекай-но, – пробурмотіла вона, розмірковуючи, а тоді раптом засяяла й сказала: – Слухай, а як тобі ім'я Дуроспівка? Га? Що думаєш? Звичайна собі Дуроспівочка?

За звичкою затуляючи рота, щоб приховати брекети на зубах, Регана захотіла й енергійно почала кивати головою.

– Гаразд, більшістю голосів перемогла Дуроспівка! – переможно виголосила Кріс, піднявши вгору фігурку. Коли ж опустила її знову, додала: – Нехай вона тут остаточно висохне, а тоді я заберу її у свою кімнату.

Коли Кріс ставила пташку назад, то помітила поруч на столі для ігор «Дошку Віджа». Вона вже й забула про неї. Цікавлячись собою не менше, ніж іншими людьми, Кріс якось купила ту гру, сподіваючись знайти ключі до своєї підсвідомості. Нічого з цього не вийшло. Вона двічі пробувала грати з Шерон і одного разу з Берком Деннінгзом, який уміло спрямовував пластмасову планшетку («Це не ти її рухаєш, кицю? Га?») так, що всі «спіритичні послання» виходили непристойними, а потім звинувачував у цьому «пиздуватих злих духів».

– Рег, золотце, ти граєшся з «Дошкою Віджа»?

– Ага.

– І знаєш як?

– Звісно. Дивись, я тобі покажу. – Регана сіла за стіл біля дошки.

– Ну, мені здається, що мають грати двоє, сонечку.

- Та ні, мамо, я весь час бавлюся сама.

Кріс присунула стільця.

- Ану пограймо разом, добре?

Дівчинка завагалася.

- Ну, гаразд, - мовила зрештою й поклала пальці на планшетку, а коли Кріс збиралась і собі зробити те саме, вказівник планшетки несподівано швидко перемістився по дошці до позначки «Ні».

Кріс лукаво всміхнулася.

- «Мамо, може, краще я сама?» Ти це хотіла сказати? Не хочеш, щоб я з тобою гралася?

- Та ні, я хочу! Це капітан Говді сказав: «Ні».

- Який капітан?

- Капітан Говді.

- Рибонько, а хто такий капітан Говді?

- Ой, знаєш, я про щось запитую, а він відповідає.

- Он як?

- Так, він дуже приємний.

Кріс намагалася не хмуритися, раптом відчувши невиразне занепокоєння. Регана дуже любила свого батька, але зовні на розлучення батьків ніяк досі не реагувала. Можливо, вона й плакала на самоті у своїй кімнаті - хтозна? Але Кріс боялася, що донька стримує свій сум та озлоблення й що одного дня цю дамбу може прорвати і її емоції вихлюпнуться назовні в якійсь несподіваній і небезпечній формі. Кріс стисла губи. Вигаданий партнер у грі. Це звучало якось хворобливо. І чому його звати «Говді»? Це від «Говарда»? Її батька? Дуже схоже.

- Як же це - ти не можеш вигадати ім'я навіть для дурненької пташки й раптом дивиш мене якимось «капітаном Говді»?

Чому ти назвала його так, Рег?

- Бо це його ім'я, - хихотнула Регана.

- Хто тобі сказав?

- Ну, він сам.

- Ах, так, звісно.

- Звісно.

- І що він тобі ще каже?

- Та всяке.

- Яке таке всяке?

Регана знизала плечима й відвернулася.

- Не знаю. Різні речі.

- Ну, а наприклад?

Регана знову обернулася й сказала:

- Ну добре, я тобі покажу. Зараз запитав у нього що-небудь. - Гарна думка. Поклавши кінчики пальців обох рук на бежеву пластмасову планшетку у вигляді серця, Регана міцно заплющила очі й зосередилася.

- Капітане Говді, правда ж, моя мама гарна? - запитала вона. Минуло п'ять секунд. Десять.

- Капітане Говді!

Жодного руху. Кріс була здивована. Вона сподівалася, що донька пересуне планшетку до позначки «Так». «О Господи, що ж це таке? - стривожилася вона. - Неусвідомлена ворожість? Вона звинувачує мене за те, що втратила батька? Що це може бути?»

Регана розплющила очі з невдоволеним виглядом.

- Капітане Говді, це не дуже ввічливо, - дорікнула вона. - Рибонько, може, він спить? - мовила Кріс.

- Ти думаєш?

- Я думаю, що й тобі пора спати.

- А-а-а, мамо!

Кріс підвелася.

- Так, пташко, ходімо. Спатки-спатки! Скажи капітанові Говді «на добраніч».

- Ні, не буду. Він какулька, - буркнула насуплена Регана.

Вона встала й рушила вгору сходами слідом за Кріс.

Кріс поклала її в ліжечко, а тоді присіла збоку.

- Котику, у неділю вихідний. Хочеш чимось зайнятися?

- Так, мамо. А чим?

Коли вони вперше прибули до Вашингтона, Кріс зробила спробу підшукати якихось товаришок для Регани. Зуміла знайти тільки одну дванадцятирічну дівчинку на ім'я Джуді. Але Джуді з родиною поїхала кудись на великодні свята, тому Кріс тепер журилася, що Регана почуватиметься самотньою без друзів-однолітків.

Кріс знизала плечима.

– Ну, я не знаю, – замислилася вона. – Щось придумаємо. Хочеш проїхатися містом і подивитися на пам'ятники й таке інше? І вже цвістиме сакура, Рег! Так, цього року вона рано розцвіла! Хочеш побачити?

– Ой, так, мамусю!

– Ну й чудово! А ввечері підемо в кіно!

– Ой, я тебе люблю!

Регана притулилася до мами, а Кріс іще палкіше пригорнула її, прошепотівши:

– Ой, золотце, я так тебе люблю.

– Якщо хочеш, можеш запросити містера Деннінгза.

Кріс трохи відхилилася й запитливо глянула на Регану.

– Містера Деннінгза?

– Звісно, мамо. Це нормально.

– Ой, ні, не зовсім! – засміялася Кріс. – Сонечку, чого б це я мала запрошувати містера Деннінгза?

– Ну, він же тобі подобається, правда?

– Ну, так, звісно, подобається, пташко. А тобі хіба ні?

Дивлячись убік, Регана нічого не відповіла. Її мати стурбовано на неї глянула.

– Дитинко, у чому річ? – поцікавилася Кріс.

– Ти ж хочеш вийти за нього заміж, мамо, так.

Це було не так запитання, як похмура констатація факту.

Кріс вибухнула сміхом.

– Ой, дитинко моя, звісно, що ні! Що ти таке говориш? Містер Деннінгз? Звідки ти це взяла?

– Але ж ти сказала, що він тобі подобається.

– Мені подобається піца, але ж я не збираюся з нею одружуватися! Регано, він мій товариш, просто старий божевільний товариш!

– Він тобі не подобається так, як татко?

– Я люблю твого тата, сонечку; я завжди його любитиму. А містер Деннінгз часто сюди приходить, бо він самотній, ось і все; він самотній пришепелуватий товариш.

– Ну, бо я чула...

– Що ти чула? Від кого?

Іскорки сумніву в очах, вагання, а тоді недбале знизування плечима.

– Не знаю, – зітхнула Регана. – Я просто подумала.

– Ну, це дурниці, викинь таке з голови.

– Гаразд.

– А тепер спатки.

– Мені ще не хочеться. Можна я почитаю?

– Добре, почитай ту нову книжечку, що я тобі дала.

– Дякую, мамусю.

– На добраніч, котику. Солодких тобі снів.

– На добраніч.

Кріс послала їй із порога повітряний цілунок, а тоді зачинила двері й зійшла сходами в кабінет. Дітлахи! І де тільки вони набираються такого? Їй було цікаво, чи Регана якимось чином не пов'язала Деннінгза з її поданням на розлучення. Цього хотів Говард. Довгі розлуки. Уражене самолюбство чоловіка суперзірки. Він знайшов собі якусь іншу. Але Регана цього не знала, їй було відомо лише те, що Кріс подала на розлучення. Ой, годі вже займатися аматорським психоаналізом, ліпше проведь більше часу з нею. Справді!

Повернувшись у кабінет, Кріс знову взялася до сценарію «Надії», і коли вже дійшла до середини, почула кроки й побачила, що до неї йде, потираючи кулачком кутик ока, заспана Регана.

– Гей, рибонько! Що сталося?

– Знову ті чудернацькі звуки, мамо.

– У тебе в кімнаті?

– Ага, у кімнаті. Ніби хтось стукає, і я не можу заснути.

І де в біса ті пастки!

– Котику, лягай у моїй спальні, а я піду подивлюся.

Кріс повела її до спальні й уже вклала в ліжку, коли Регана запитала:

– А можна трохи подивитися телевізор, поки я засну?

– А де твоя книжка?

– Я не можу її знайти. То можна подивитися?

– Ну, мабуть. Звісно.

Кріс узяла зі столика біля ліжка дистанційний пульт і вибрала потрібний канал.

– Добре чути?

– Так, мамо. Дякую.

Кріс поклала пульт на ліжку.

– Гаразд, котику, але довго не дивися? Добре? Вимкни, коли почнеш засинати.

Кріс загасила світло й вийшла в коридор. Тоді піднялася вузькими, встеленими зеленим килимом сходами до горища. Відчинила двері, намацала вимикач і клацнула ним, а тоді зайшла на саме горище, ступила там кілька кроків, після чого зупинилася й поволі роззирнулася довкола. Картонні коробки з газетними вирізками та кореспонденцією були акуратно складені на сосновій підлозі. Більше вона там нічого не бачила. Крім пасток для щурів. Шість штук. З принадою. Але скрізь було чисто. Навіть повітря пахло свіжістю й прохолодою. Горище не опалювалося. Жодної труби. Жодного радіатора. Жодної щілини в покрівлі. Кріс ступила крок уперед.

– Немає нічого! – пролунав голос у неї за спиною.

Кріс аж підстрибнула.

– О Господи! – зойкнула вона, швидко обертаючись і прикладаючи руку до серця, що мало не виривалося з грудей. – Господи Ісусе, Карле, більше так не роби!

Він стояв двома сходинками нижче на сходах до горища.

– Дуже вибачте. Але ж бачите, мадам? Тут усе чисто. Усе ще захекана, Кріс відповіла слабеньким голосом:

– Дякую, Карле, що поділився зі мною цим спостереженням. Так, тут чисто. Дякую. Це чудово.

– Мадам, може, краще кота.

– Кота для чого?

– Ловити щурів.

Не чекаючи відповіді, Карл відвернувся й почав спускатися сходами вниз, аж поки зник з очей. Якийсь час Кріс дивилася на порожні двері, роздумуючи, чи не була поведінка Карла приховано зухвалою. Була не певна. Знову роззирнулася, шукаючи бодай якихось пояснень тим стукам. Перевела погляд на похилий дах. Вулицю затіняли величезні дерева, більшість із яких були вузлуваті й обплутані виноградними лозами, а гілки однієї масивної липи легенько торкалися мало не третини фасаду будинку. «Може, то й справді були білки? – подумала Кріс. – Найпевніше. Або навіть просто гілки. Ночі останнім часом були вітряні».

«Може, краще кота».

Кріс повернулася й знову глянула на двері. «Ой, які ми хитросраки, Карле, так?» – подумала вона. А тоді раптом на її обличчі з'явився дуже пустотливий вираз. Вона спустилася в спальню Регани, знайшла там щось, занесла це на горище, а тоді за якусь хвилину повернулася у свою спальню. Регана вже спала. Кріс занесла доньку в її кімнату, вклала на ліжечко й знову повернулася у свою спальню, де вимкнула телевізор і лягла спати.

Тієї ночі в будинку було особливо тихо.

Снідаючи наступного ранку, Кріс ніби ненароком сказала Карлові, що вночі їй здалося, ніби заклацнула одна з пасток на щурів.

– Може, підеш подивитися? – запропонувала Кріс, попиваючи каву й удаючи, що уважно читає «Вашингтон пост», тоді як Карл, нічого не кажучи, пішов на горище з'ясувати, що сталося. Коли він за кілька хвилин повернувся, Кріс перестріла його в коридорі на другому поверсі. Дивлячись прямо перед собою, він флегматично й без жодного виразу ішов, тримаючи в руках великого іграшкового Міккі-Мауса, мордочку якого він щойно визволив з однієї пастки. Коли вони проминули одне одного, Кріс почула, як він пробурмотів:

– Комусь дуже смішно.

Кріс зайшла в спальню, скинула халат і, вбираючись на роботу, тихенько мовила собі під ніс:

– Ага, може, краще кота... набагато краще.

Вона всміхнулася, а її обличчя вкрилося зморщечками.

Того дня фільмування пройшло без ускладнень. Зранку на знімальний майданчик прийшла Шерон і в перервах між дублями у вагончику-вбиральні Кріс разом із нею залагодила ділові справи: лист агентові (Кріс подумав про сценарій); згода щодо Білого дому; телеграма Говардові з нагадуванням подзвонити на день народження Регани; зателефонувати її бізнес-менеджерові із запитанням, чи не могла б вона взяти відпустку на рік; а тоді ще планування званої вечері двадцять третього квітня.

Рано ввечері Кріс повела Регану в кіно, а наступного дня вони поїхали оглянути цікаві місця її червоним «ягуаром». Капітолій. Меморіал Лінкольна. Розквітлі сакури. Легка закуска. Тоді через річку до Арлінгтонського кладовища й могили Невідомого солдата, де Регана посерйознішала, а потім, біля могили Джона Кеннеді, стала якоюсь відчуженою й сумною. Якийсь час вона дивилася на Вічний вогонь, а тоді мовчки взяла Кріс за руку й запитала невиразним голосом:

– Мамо, чому люди вмирають?

Її слова гостро вкололи материне серце. О Рег, і ти також? Також? Ой, ні! А проте що вона могла на це відповісти? Збрехати? Ні. Вона подивилася на обличчя доньки, у її очі, зволожені сльозами. Невже Регана відчула її власні думки? Раніше це траплялося дуже часто.

– Дитинко, люди стомлюються, – лагідно відповіла вона.

– А чому їм це дозволяє Бог?

Дивлячись на доньку, Кріс не знаходила слів. Була спантеличена. Збентежена. Ніколи не говорила з Реганою про релігію, бо й сама була атеїстка. Думала, що це було б нечесно.

– А хто тобі сказав про Бога? – запитала вона.

– Шерон.

– О.

Треба буде поговорити з нею.

– Мамо, чому Бог дозволяє нам стомлюватися?

Дивлячись на біль у цих чутливих оченятах, Кріс не витримала; просто не могла сказати їй те, у що насправді вірила. Бо це була порожнеча.

– Ну, після якогось часу Богові стає самотньо без нас. Він хоче, щоб ми повернулися.

Регана поринула в мовчанку. Вона нічого не говорила дорогою додому й залишалася в такому настрої решту дня і, що найтривожніше, цілісінький понеділок.

У вівторок, на день народження Регани, ці чари химерної мовчазності й суму, здається, розвіялися. Кріс взяла її із собою на знімання, а коли вони закінчилися, туди принесли величезний торт із дванадцятьма запаленими свічками, і вся знімальна група й акторський склад заспівали їй «Многая літа». Завжди милий і приемний у тверезому стані, Деннінгз звелів знов увімкнути софіти і, голосно проголосивши, що робить «кінопробу», відзняв Регану, коли та задувала свічки й різала торт, а тоді пообіцяв зробити з неї кінозірку. Регана виглядала бадьорою, навіть веселою. Але після вечері й розпаковування подарунків її настрій почав псуватися. Жодного слова від Говарда. Кріс подзвонила йому в Рим, але готельний клерк повідомив, що

Говарда вже не було декілька днів і що він не залишив якогось іншого свого телефона. Поплив кудись на яхті.

Кріс почала виправдовувати його.

Прийшла Регана кивнула, але відмовилася від маминої пропозиції поїхати в «Гот шопп» на коктейль. Не кажучи ні слова, вона спустилася в дитячу кімнату в підвалі, де й пробула до пізнього вечора.

Наступного ранку, розплющивши очі, Кріс побачила в ліжку поруч себе напівсонну Регану.

– О, що це... Регано, що ти тут робиш? – усміхнулася Кріс.

– Ма, мое ліжко тряслося.

– Ой, та ти здуріла! – Кріс поцілувала її й поправила ковдру. – Спробуй заснути. Ще зовсім рано.

Те, що здавалося ранком, стало початком нескінченної ночі.

Розділ другий

Він стояв на краю безлюдної платформи метро, дослухаючись до гуркоту поїзда, що міг би вгамувати біль, який був із ним постійно. Неначе пульс. Чутний лише в тиші. Він перекинув у другу руку сумку й задивився вглиб тунелю. Цятки світла. Вони простяглися в п'ятку, немов орієнтири безнадії.

Кахикання. Він поглянув ліворуч. Зарослий сивою щетиною волоцюга, що заціпеніло лежав у калюжі власної сечі, намагався підвестися, а його позовкли очі вп'ялися у священика з рябим і скорботним обличчям.

Священик відвернувся. Він підійде. Почне скиглити. Допоможіть стагому слухителю вітатя, очче! Пгошу вас! Рука із засохлим блявотинням хапається за плече. Намацування в кишені чудотворного медальйона. Смердючий перегар тисячі сповідей упереміш із вином, часником і затхлістю смертних гріхів вибльовується одночасно й душить... душить...

Священик почув, як підводиться волоцюга.

Не підходь!

Почув кроки.

О Господи, дай мені спокій!

– Ві'аю, о'че.

Він здригнувся. Зіщулився. Не мав сили повернутися. Не годен був знову шукати Христа в смороді й порожніх очах, Христа гнійників і закривавлених

екскрементів, Христа, якого не могло там бути. Він машинально торкнувся рукава пальта, немовби намацував невидиму траурну стрічку. Йому смутно пригадався інший Христос.

– Я ка'олик, о'че!

Далекий гуркіт поїзда, що наближався. Раптом здалося, ніби хтось заточується. Священик повернувся й глянув. Пияк хитався, немовби непритомніючи, і, підкоряючись раптовій і підсвідомій спонуці, священик підбіг до нього, підхопив і відволік до лавки біля стіни.

– Я ка'олик, – бурмотів волоцюга. – Я ка'олик.

Священик опустил його на лавку, поклав його там, побачив поїзд метро. Швидко витяг із гаманця долар і запхав його в кишеню куртки пияка. Ураз подумав, що той його загубить. Витяг купюру й засунув її глибоко в кишеню вологих від сечі штанів, тоді схопив сумку й сів у вагон, притулившись там у кутку і вдаючи, що спить, аж до останньої зупинки метро, де піднявся на вулицю й рушив пішки до Фордгемського університету, дорога до якого була неблизька. Той долар призначався для таксі.

Коли він дістався гуртожитку для гостей, вписав своє ім'я в реєстраційному журналі. Демієн Каррас – написав він там. Ще раз придивився. Чогось там бракувало. Утомлено пригадав і додав літери «Т. І.», тобто «Товариство Ісуса». Поселився в кімнатку у Вайгел-холі й за якусь годину нарешті міцно заснув.

Наступного дня він відвідав збори Американської психіатричної асоціації. Як головний доповідач виступив там із промовою під назвою «Психологічні аспекти духовного розвитку», а на завершення дня випив пару чарочок і перекусив з іншими колегами-психіатрами. Платили за все вони. Невдовзі він їх залишив. Мав ще побачитися з матір'ю.

Від зупинки метро він попростував до обшарпаного житлового будинку з коричневого піщаника на Східній двадцять третій вулиці Мангеттену. Зупинившись біля сходів до темних дубових дверей, він подивився на дітей на ганку. Недоглянутих. Убого вбраних. Неприкаєаних. Йому пригадалося, як виселяли їх, приниження, яке він пережив, вертаючись додому зі своєю дівчиною із сьомого класу, коли вони побачили на розі вулиці його матір, що завзято порпалася там у сміттевому баці. Каррас поволі піднявся сходами. Відчув запах, немовби хтось куховарив. Тепла, волога, напівзогнила солодкавість. Він пригадав відвідини подруги його матері, місіс Чойреллі, у її крихітній квартирці з вісімнадцятьма котями. Ухопившись за поруччя, піднімався, відчувши раптом неймовірну втому, спричинену, як він знав, почуттям провини. Він не повинен був її залишати. Самотньою. На сходовому майданчику четвертого поверху він намацав у кишені ключі й запхав їх у замкову шпарину: квартира 4С, житло його матері. Обережно прочинив двері, немовби незагоєну рану.

Вона радісно його привітала. Зойк. Поцілунок. Кинулася зварити каву. Смаглявий колір обличчя. Короткі вузлуваті ноги. Він сидів на кухні й слухав, як вона говорить, а брудні стіни й немита підлога немовби просякали його аж до кісток. Квартира була злиденною халупою. Соцзабезпечення й пара доларів щомісяця від її брата.

Вона сіла за стіл. Місіс така-то. Дядько такий-то. Досі з іммігрантським акцентом. Він унікав тих очей, що були криницями журби, очей, що цілими днями визирали у вікно.

Я не повинен був її залишати.

Вона не вміла ні читати, ні писати по-англійськи, тому він написав за неї кілька листів, а тоді почав ремонтувати настроювач її хриплячого пластмасового радіоприймача. Її світ. Новини. Мер Ліндсі.

Він пішов у ванну кімнату. На кахлях підлоги розгорнута поживкла газета. Іржаві плями у ванні й зливальниці. Старий корсет на підлозі. Це зерня, з якого проросло його покликання. Він шукав порятунку від цього в любові, але тепер любов охолола, і ночами він чув, як вона свистить у його серці, немовби лагідний плач заблукалого вітру.

За чверть одинадцята він поцілував її на прощання, пообіцявши якомога скоріше повернутися.

Пішов, налаштувавши радіо на канал із новинами.

Повернувшись у свою кімнату у Вайгел-холі, Каррас подумав, чи не написати йому листа голові єзуїтів Мерілендської єпархії. Йому вже доводилося звертатися до нього раніше з проханням перевести його до Нью-Йоркської єпархії, щоб бути ближче до матері, а ще з проханням дістати викладацьку посаду й позбутися обов'язків психолога-консультанта. Підставою для останнього прохання він назвав свою «непридатність» для цієї роботи.

Голова Мерілендської єпархії обговорив це з ним під час щорічного інспектування Джорджтаунського університету, що дуже скидалося на приїзд у військову частину армійського генерал-інспектора з метою конфіденційного вислуховування тих, хто має якісь нарікання або скарги. Коли йшлося про матір Демієна Карраса, єпископ кивав і висловлював спочуття, а от стосовно його так званої «непридатності» вважав, що вся попередня діяльність Карраса явно суперечить такому висновку. І все ж таки Каррас наполягав на своєму й добився зустрічі з ректором Джорджтаунського університету Томом Бермінгемом. «Ідеться про щось більше, ніж психіатрія, Томе. Ти сам це знаєш. Деякі їхні проблеми зводяться до покликання, до сенсу їхнього життя. Томе, це не завжди пояснюється сексуальними комплексами, ідеться про їхню віру, і я тут безсилий. Це великий тягар. Я мушу зробити паузу».

«І в чому ж проблема?»

«Томе, мені здається, що я втратив віру».

Бермінгем не почав допитуватися щодо причин його сумнівів. І Каррас був йому вдячний за це. Він знав, що його відповіді звучали б безумно. Потреба роздирати їжу зубами, а тоді випорожнюватися. Дев'ять набожних перших п'ятниць моєї матері. Смердячі шкарпетки. Талідомідні немовлята. Стаття в газеті про юного прислужника вівтаря, що стояв на автобусній зупинці. На нього напали незнайомці, облили керосином і підпалили. Ні. Ні, занадто емоційно. Нечітко. Ірраціонально. Якщо ж говорити про логіку, то поставало

питання мовчазності Бога. У світі, де було стільки зла, що великою мірою породжувалося сумнівами, чистосердечною розгубленістю людей доброї волі. Невже розсудливий Бог відмовився б покласти цьому край? Не проявивши Себе врешті-решт? Не мовивши жодного слова?

«Господи, яви нам знак...»

Воскресіння Лазаря було вповите імлюю в далекому минулому. Ніхто з тих, що тепер живе, не чули його сміху.

Чому ж немає знаку?

Каррас нерідко прагнув жити в той час, що й Христос: щоб його побачити, доторкнутися, зазирнути в очі. О Господи, явися мені! Дай знати про Себе! Прийди в сни!

Його поглинала ця жага.

І ось він сидів за столом, тримаючи ручку над аркушем паперу. Можливо, єпископ не відповідав йому не через брак часу. «Можливо, – подумав Каррас, – він зрозумів, що віра, врешті-решт, залежить від любові».

Бермінгем пообіцяв розглянути його прохання, спробувати вплинути на єпископа, але досі так нічого й не зроблено. Каррас дописав листа й ліг спати.

Він неохоче прокинувся о п'ятій ранку, пішов до каплички у Вайгел-холі по гостію для меси, а тоді повернувся у свою кімнатку. «Et clamor meus ad te veniat, – скорботно шепотів він слова молитви. – І нехай мое волення дійде до Тебе...» Підняв угору гостію для висвячення й з боєм пригадав, яку радість колись відчував у такі миті. Знову відчув, як і щоранку, гостру судому від раптового й ледь помітного проблиску далекої й давно втраченої любові. Розламав над потиром гостію. «Мир залишаю вам. Мій мир вам даю». Він поклав у рот гостію й проковтнув паперовий смак відчаю. Завершивши месу, акуратно витер потир і поклав його в сумку. Поквапився до поїзда, що відправлявся до Вашингтона о сьомій десять, несучи в чорному саквояжі біль.

Розділ третій

Рано-вранці 11-го квітня Кріс зателефонувала до свого лікаря в Лос-Анджелес і попросила, щоб він домовився з місцевим психіатром про консультацію з приводу Регани.

– О? А що сталося?

Кріс пояснила, що, починаючи від дня народження Регани – коли Говард так і не подзвонив – вона помітила несподівану й драматичну зміну в поведінці та характері доньки. Безсоння. Сварливість. Напади гніву. Розкидала й трощила свої іграшки. Верещала. Не хотіла їсти. До того ж стала якоюсь надміру

енергійною. Постійно рухалася, щось зачіпала, перевертала, бігала, вистрибувала. Погано справлялася зі шкільними завданнями. Вигадала собі уявного партнера в грі. Раз по раз утинає якісь химерні штуки, щоб привернути увагу.

– Які саме? – запитав лікар.

Кріс розповіла про стукіт у стелю. Після огляду горища вона чула його ще двічі. При цьому Регана обидва рази була у своїй кімнаті, а як тільки Кріс заходила, стукіт припинявся. Крім того, сказала вона, Регана почала «губити» свої речі: сукенку, зубну щітку, книжки, черевички. Скаржилася, ніби «хтось рухає» її меблі. Зрештою наступного ранку після вечері в Білому домі Кріс побачила в Реганиній спальні Карла, який майже із середини кімнати тягнув, ставлячи на місце, комод. Коли Кріс запитала, що він робить, той знову повторив, що «комусь дуже смішно», але відмовився щось детальніше пояснювати. Та невдовзі Кріс знайшла в кухні Регану, яка бідкалася, що вночі, коли вона спала, хтось пересунув усі меблі. Після цього випадку, пояснила Кріс, її підозри остаточно сформувалися. Було ясно, що все це робила її дочка.

– Маєш на увазі сомнамбулізм? Вона це робить уві сні?

– Ні, Марку, вона це робить, коли не спить. Щоб привернути до себе увагу.

Кріс згадала про те, як нібито тряслося ліжко; це траплялося ще двічі, після чого Регана завжди приходила спати до матері.

– Ну, це можна пояснити її власними підсвідомими рухами, – мовив лікар.

– Ні, Марку, я ж не сказала, що ліжко справді тряслося. Я сказала: це Регана твердить, ніби воно трясеться.

– А ти впевнена, що цього не було?

– Ні, не зовсім.

– Во це могли бути клонічні спазми, – пробурмотів він.

– Які спазми?

– Клонічні. Температура була?

– Ні. Слухай, – запитала Кріс, – то брати мені її до психіатра чи як?

– Кріс, ти згадувала шкільні завдання. Як у неї з математикою?

– А що?

– Скажи мені як? – наполіг він.

– Паскудно. Тобто раптово стало паскудно.

– Ясно.

- А чому ти спитав? - здивувалася Кріс.

- Ну, це частина синдрому.

- Синдрому? Якого синдрому?

- Нічого серйозного. Я б волів не робити припущень телефоном. Маєш олівця?

Він хотів, щоб вона записала ім'я одного вашингтонського терапевта.

- Марку, а чи не міг би ти прилетіти сюди й перевірити її сам? - Вона пригадала Джеймі з його затяжною інфекцією. Тодішній її лікар виписав для нього новий антибіотик широкого спектру дії. Коли вона прийшла в місцеву аптеку, щоб оновити рецепт, фармацевт обережно її попередив: «Не хочу вас тривожити, мадам, але це... ну, зовсім новий препарат на ринку, і виявилось, що в Джорджії він викликав у маленьких хлопчиків апластичну анемію». Джеймі. Не вижив. Помер. Відтоді Кріс перестала довіряти лікарям. За винятком Марка, і то не відразу, а після кількох років. - Марку, чи не міг би ти?

- Ні, я не можу, але не хвилюйся. Цей терапевт, якого я тобі рекомендую, чудовий фахівець. Найкращий. Бери олівця.

Хвилина вагання. Тоді:

- Уже взяла. Як його звати?

Вона записала ім'я й номер телефона.

- Нехай він її огляне, а потім зателефонує мені, - порадив лікар. - А про психіатра поки що забудь.

- Ти певен?

Він виголосив цілу тираду з приводу готовності широкого загалу визнавати психосоматичні хвороби, не визнаючи при цьому зворотного, а саме того, що причиною так званих духовних хвороб дуже часто виявляються тілесні недуги.

- Ось що б ти сказала, - навів він приклад, - якби була, Боже борони, моїм терапевтом, а я розповів би тобі, що страждаю від головного болю, нічних кошмарів, нудоти, безсоння й нечіткості бачення, а ще до того ж я постійно відчуваю розклеєним і до смерті боюся втратити роботу? Чи ти б не назвала мене невротиком?

- Мене краще про це не питати, Марку, я й так знаю, що ти невротик.

- Усі ці симптоми характерні для пухлини мозку, Кріс. Перевір тіло. Це насамперед. А тоді буде видно.

Кріс зателефонувала терапевтові й домовилася прийти того ж вечора до нього на прийняття. Вона тепер вільно могла розпоряджатися своїм часом.

Фільмування закінчилося, принаймні для неї. Берк Деннінгз і далі спроквола наглядав за роботою так званого «другого підрозділу», або технічної спецгрупи, що займалася менш важливими сценами, здебільшого натурним

зніманням із гелікоптера за містом, а також сценами з каскадерами або такими, де не брали участі провідні актори. Деннінгз стежив за тим, щоб кожен кадр був довершений.

Лікар практикував у Арлінгтоні. Семюел Клайн. Поки Регана із сердитим виразом обличчя чекала в кімнаті для обстеження, Клайн прийняв її матір у своєму кабінеті й вислухав коротку історію хвороби. Вона поділилася з ним тривогою. Він слухав, похитував головою, робив численні нотатки. Коли вона згадала про те, як трусилося ліжко, він дещо скептично нахмурився, але Кріс вела далі:

– Маркові здалося важливим те, що в Регани виникли проблеми з математикою. Чому це так?

– Маєте на увазі шкільні завдання?

– Так, шкільні завдання, але особливо з математики. Що це означає?

– Ну, зачекаймо, поки я її огляну, місіс Макніл.

Він тоді попросив його вибачити й провів повне обстеження Регани разом з аналізами сечі та крові. Сеча була потрібна для перевірки функціонування печінки й нирок, а кров – для цілого ряду тестів: на діабет, щитоподібну залозу, кількість еритроцитів у крові для виявлення можливої анемії й кількість лейкоцитів, щоб упевнитися, що нема всіляких екзотичних захворювань крові.

Закінчивши огляд, Клайн сів і поговорив із Реганою, спостерігаючи за її поведінкою, а тоді повернувся у свій кабінет і почав виписувати рецепта.

– Таке враження, що в неї гіперкінетичний розлад поведінки.

– Що-що?

– Розлад нервової системи. Принаймні ми так вважаємо. Нам іще не до кінця зрозуміло, у чому тут річ, але в ранньому підлітковому віці таке часто трапляється. У неї наявні всі симптоми: гіперактивність, зміни настрою, труднощі з математикою.

– Ага, і знову математика. Чому саме вона?

– Це впливає на вміння зосередитися. – Він видер із маленького синього блокнотика аркуш із рецептом і вручив його Кріс. – Ось, це риталін.

– Що?

– Метилфенідат.

– Ага, он як.

– Десять міліграмів двічі на день. Рекомендую вживати першу дозу о восьмій ранку, а тоді о другій дня.

Кріс розглядала рецепта.

- То що це? Транквілізатор?

- Стимулятор.

- Стимулятор? Та ж вона і так постійно крутиться, як білка в колесі!

- Зовнішня її поведінка оманлива, - пояснив Клайн. - Це різновид гіперкомпенсації, надмірної реакції на депресію.

- Депресію?

Клайн кивнув.

- Депресію, - замислено повторила Кріс, відвернувшись і дивлячись на підлогу.

- Ну, ви ж згадували її батька.

Кріс поглянула на нього.

- Думаєте, лікарю, що я повинна відвести її до психіатра?

- О ні. Я б зачекав і подивився, чи не допоможе риталін. Мені справді здається, що це дасть нам відповідь. Зачекаємо два-три тижні.

- То ви гадаєте, це нерви?

- Підозрюю, що так.

- А те, що вона постійно щось вигадує? Це також припиниться?

Його відповідь спантеличила її. Він запитав, чи Регана будь-коли раніше вживала лайку або казала непристойності.

- Дивне запитання. Та ні, ніколи.

- Розумієте, це все дуже схоже на ті її побрехеньки - цілком нетипова для неї поведінка, судячи з ваших слів, але певні нервові розлади можуть...

- Чекайте-но, секундочку, - втрутилася Кріс. - Звідки ви взагалі взяли, що вона говорить непристойності? Тобто ви дійсно таке сказали чи я щось не зрозуміла?

Клайн якусь мить із цікавістю її розглядав, а тоді обережно зізнався:

- Так, мушу сказати, що вона вживає лайливі слова. Ви цього не знали?

- Я й досі цього не знаю! Що ви таке говорите?

- Ну, вона видала цілий букет лайок, поки я її оглядав, місіс Макніл.

- Ви що, жартуєте, докторе? Наприклад?

Клайн відповів ухильно:

– Ну, можна сказати, що її словниковий запас вельми широкий.

– У якому сенсі? Тобто наведіть мені приклад!

Клайн стенув плечима.

– Ви маєте на увазі «гівно»? Чи «трахатися»?

Клайн полегшено зітхнув.

– Так, вона вживала ці слова, – підтвердив він.

– А ще що вона говорила? Конкретніше, якщо можна.

– Ну, якщо конкретніше, місіс Макніл, то вона порадила мені тримати мої паскудні пальці подалі від її пизди.

Кріс приголомшено зойкнула.

– Вона вживала такі слова?

– Ну, тут нічого дивного, місіс Макніл, і я б цим аж так не переймався. Як я вже казав, це просто частина синдрому.

Дивлячись на свої туфлі, Кріс похитала головою.

– Просто в це важко повірити, – ледь чутно мовила вона.

– Послухайте, я сумніваюся, що вона навіть розуміла, про що говорить.

– Ага, мабуть, – пробурмотіла Кріс. – Найпевніше.

– Спробуйте риталін, – порадив їй Клайн, – і побачимо, які будуть результати. А через два тижні я хотів би ще раз її обстежити.

Він звірився з календарем на столі.

– Зараз подивимося. Скажімо, середа двадцять сьомого. Чи це вам підійде?

– Ага, гаразд. – Пригнічена й понура Кріс підвелася, узяла рецепта й запхала його в кишеню пальта. – Так, звичайно. Двадцять сьомого буде добре.

– Я ваш великий прихильник, – зізнався Клайн, відчиняючи їй двері до приймальні.

Приклавши до губ вказівного пальця й опустивши голову, Кріс стурбовано зупинилася у дверях. Подивилася на лікаря.

– Ви не думаєте, докторе, що потрібен психіатр?

– Не знаю. Хоча найкращим поясненням завжди буває найпростіше. Зачекаємо. Зачекаємо й побачимо. – Клайн підбадьорливо всміхнувся. І додав: – Спробуйте не турбуватися.

– Як?

Коли Кріс везла Регану додому, та запитала, що сказав лікар. – Сказав, що це в тебе нерви.

– І все?

– І все.

Кріс вирішила не згадувати про непристойності.

Берк. Мабуть, наслухалася цього від Берка.

Але пізніше Кріс запитала в Шерон, чи та колись чула від Регани подібні лайливі слова.

– О Господи, ні, – відповіла розгублена Шерон. – Ні, ніколи. Тобто навіть не останнім часом. Хоча, мені здається, щось таке згадувала її вчителька мистецтва.

– Десь недавно, Шерон?

– Минулого тижня. Але ця жінка така святенниця. Я просто подумала, що Регана сказала їй «чорт» або «кака». Знаєш, щось таке.

– До речі, Шер, чи розмовляла ти з Рег про релігію?

Шерон почервоніла.

– Ну, трохи; небагато. Бо ж важко уникнути таких тем. Кріс, вона ставить стільки запитань, і... ну... – Вона безпомічно знизала плечима. – Просто важко. Тобто як я можу відповісти, не сказавши про те, що вважаю великою брехнею?

– Дай їй можливість вибору.

Усі наступні дні, що передували запланованій званій вечері, Кріс дуже ретельно стежила за тим, щоб Регана отримувала належні дози риталіну. Проте вона не помічала жодної ознаки поліпшення. Навпаки, з'являлися ледь помітні ознаки поступового погіршення: постійна забудькуватість, неохайність, нарікання на те, що її нудить. Щодо методів привертання уваги, старі більше не повторювалися, зате виникло щось нове – скарги на гидкий, неприємний «запах» у спальні Регани. На її наполягання Кріс одного дня старанно принухалась, однак нічого не відчула.

– Ти не чуєш запаху? – здивовано запитала Регана.

– А що, він і зараз тут є?

– Ну так, звісно!

- І на що він схожий, пташко?

Регана наморщила носа. - Ну, наче щось горіло.

- Справді?

Кріс знову пригнулася, цього разу ще ретельніше.

- Невже ти не чуєш?

- Ага, тепер я чую. Зараз відчинимо на хвилюк вікно й провітримо.

Насправді Кріс не чула жодного запаху, але вирішила не сперечатися, принаймні до відвідин лікаря. Мала також доволі й інших турбот. По-перше, треба було готуватися до званої вечері. По-друге, - вирішити, що робити зі сценарієм. Хоча вона й далі була захоплена перспективою випробувати свої сили як режисер, природна обережність утримувала від поспішного рішення. Тим часом її агент щодня їй телефонував. Вона сказала йому, що дала переглянути сценарій Деннінгзові, щоб почути його думку, і має надію, що той його читає, а не споживає.

Третьою й найважливішою турботою Кріс були її невдалі фінансові вкладення: купівля конвертованих облігацій шляхом наперед виплачених відсотків та інвестиція в нафтову свердловину в південній Лівії. Метою обох цих проектів був захист її прибутків від надмірного оподаткування. Але сталося набагато гірше: свердловина вичерпалася, а стрімкий ріст відсоткових ставок призвів до масового розпродажу облігацій. Для обговорення цих проблем і прилетів до неї її фінансовий менеджер. Він прибув у місто в четвер. А вже в п'ятницю, коли все їй докладно розтлумачив, вона вирішила, що їй тепер потрібно робити, і менеджер із цим погодився, проте спохмурнів, коли вона повідомила його про намір купити «феррарі».

- Тобто нове?

- А чому б ні? Знаєш, я їздила на ньому колись під час знімання. Якщо ми напишемо їм на завод і нагадаємо про це, можливо, вони продадуть нам зі знижкою? Ти так не думаєш?

Менеджер так не думав. І застеріг її, що таке придбання, на його думку, буде марнотратством.

- Бене, та ж я заробила торік вісімсот тисяч, а ти мені кажеш, що я не можу купити якесь дурнувате авто! Та це ж безглуздя, хіба ні? Куди діваються всі гроші?

Він нагадав їй, що більшість її грошей були в «податкових гаванях». Тоді перерахував численні джерела її видатків: федеральний прибутковий податок, податок її штату, розрахункова сума податку на майбутній дохід, податок на власність, комісійні її агентові, йому самому й рекламному агентові, що сукупно становлять до двадцяти відсотків її доходів, а ще один і чверть відсотка відрахувань у Благодійний фонд діячів кіно, витрати на модний одяг, зарплати Віллі, Карла, Шерон і доглядача за будинком у Лос-Анджелесі, усілякі дорожні витрати й, урешті-решт, її щомісячні видатки.

– Чи ти ще зніматимешся цього року? – поцікавився він. Кріс знизала плечима.

– Не знаю. А що, потрібно?

– Так, я вважаю, що було б варто.

Упершись ліктями в коліна, Кріс замислено обхопила лице долонями, а тоді, похмуро зиркнувши на фінансового менеджера, запитала:

– А що ти скажеш про «хонду»?

Він не відповів нічого.

Пізніше того вечора Кріс спробувала забути про свої турботи й цілком зосередитися на підготуванні до вечірки, призначеної на наступний день.

– Подаймо карі й зробимо шведський стіл замість розсаджувати всіх на вечерю, – запропонувала вона Віллі й Карлові. – Поставимо стіл у кінці вітальні. Гаразд?

– Дуже добре, мадам, – одразу відповів Карл.

– Віллі, що думаєш? Подамо на десерт свіжий фруктовий салат?

– Так, мадам, чудово! – знову озвався Карл.

– Дякую, Віллі.

Вона запросила цікаве й різношерсте товариство. На додачу до Берка («Тільки приходить тверезий, чортяко!») і молодого режисера з допоміжної групи вона чекала одного сенатора з дружиною, астронавта з «Аполлона» (також із дружиною), двох єзуїтів із Джорджтауна, кількох сусідів, а також Мері Джо Перрін та Елен Клірі.

Мері Джо Перрін була огрядна сивоголова ясновидиця з Вашингтона, з якою Кріс познайомилася на прийнятті в Білому домі, відразу відчувши до неї величезну симпатію. Вона очікувала, що та буде сувора й неприязна, але врешті сказала їй: «Та ви зовсім не така!», – бо Мері Джо виявилася милою, приємною й безпретензійною. Елен Клірі, жіночка середнього віку, працювала секретарем у держдепартаменті, а коли Кріс подорожувала Росією, вона обіймала якусь посаду в посольстві США в Москві. Елен тоді доклала чималих зусиль, рятуючи Кріс від численних ускладнень і непорозумінь, що траплялися впродовж її подорожі, спричинених великою мірою прямою й відвертістю рудоволосої акторки. Кріс завжди з теплотою згадувала про неї й відразу розшукала, прибувши до Вашингтона.

– Гей, Шер, а які саме священики приходять?

– Я ще не певна. Я запросила ректора й декана коледжу, але думаю, що ректор присилає замість себе когось іншого. Сьогодні пізно вранці мені подзвонив його секретар і повідомив, що його, мабуть, не буде в місті.

– І кого ж він присилає? – запитала Кріс, приховуючи свою зацікавленість.

– Зараз подивлюся. – Шерон почала ритися у своїх паперах. – Ага, ось воно. Буде його помічник. Отець Джозеф Даер.

– Он як.

Кріс мала розчарований вигляд.

– А де Рег? – запитала вона.

– Унизу.

– Знаєш, можливо, тобі варто тримати там свою друкарську машинку, як ти гадаєш? Бо ти тоді зможеш там друкувати й пильнувати за Реганю. Добре? Мені не подобається, що вона там постійно сама.

– Гарна думка.

– Гаразд, це пізніше. А зараз іди додому, Шер. Помедитуй. Побався з кониками.

Коли всі справи були залагоджені, Кріс знову стурбовано подумала про Реганю. Сіла дивитися телевізор, але не могла зосередитись. Її опосів неспокій. Щось дивне було в будинку. Немовби якась в'язка тиша. Обтяжливий тлін.

Опівночі в будинку всі вже спали.

Ніщо не порушувало спокій. Тієї ночі.

Розділ четвертий

Вона вітала гостей у ясно-зеленому костюмі з довгими широкими рукавами. Мала на собі зручні й комфортні туфлі, сподіваючись, що таким буде й цей вечір.

Першою прибула знаменита ясновидиця Мері Джо Перрін разом із Робертом, своїм сином-підлітком. Останнім – рожевошокий отець Даер, мініатюрний молодий чоловік з очима, що пустотливо дивилися з-за окулярів у металевій оправі. Він вибачився за запізнення, поскаржившись із незворушним обличчям Кріс:

– Ніяк не міг підібрати відповідну краватку. – Якусь мить Кріс розгублено дивилася на нього, а тоді вибухнула реготом. Її цілоденна депресія почала розвіюватися.

Спиртне зробило свою справу. Через деякий час гості, розбрівшись групами по кімнаті, почали вести жваві розмови, не забуваючи й про наїдки.

Кріс наклала собі на тарілку зі шведського столу гарячу їжу й розирнулася по кімнаті за місіс Перрін. Он де вона. На дивані з отцем Вагнером, деканом єзуїтського коледжу. Кріс уже встигла з ним перекинутися кількома словами. Він мав лису, поцятковану ластовинням голову. Манери його м'які та стримані. Кріс рушила до дивана й вмостилася прямо на підлозі перед кавовим столиком саме тоді, коли ясновидиця весело засміялася.

– Ой, Мері Джо, годі вам! – усміхнувся декан, підносячи до рота виделку з карі.

– Ага, годі вам, – луною відгукнулася Кріс.

– О, вітаю! Чудове карі! – похвалив декан.

– Не надто гостре?

– Зовсім ні, якраз те, що треба. Мері Джо власне розповідала мені про єзуїта, що також був медіумом.

– І він мені не вірить, – весело додала ясновидиця.

– А, *distinguo*, – уточнив декан. – Я тільки сказав, що в це важко повірити.

– Маєте на увазі, що він був справжній медіум? – запитала Кріс.

– Ну звісно, – підтвердила Мері Джо. – Та він навіть займався левітацією!

– О, я це роблю щоранку, – спокійно додав єзуїт.

– І він проводив спіритичні сеанси? – допитувалася в місіс Перрін Кріс.

– Ну так, – відповіла вона. – Він був надзвичайно відомий у дев'ятнадцятому столітті. Фактично він був, мабуть, єдиний спіритуаліст, якого в той час не засудили за шахрайство.

– Я повторюю, що він не був єзуїт, – прокоментував ці слова декан.

– О Боже, та ж був! – засміялася ясновидиця. – У двадцять два роки він долучився до єзуїтів, пообіцявши більше не займатися спіритизмом, але його викинули геть із Франції, – розреготалася вона, – після сеансу, який він провів у Тюільрі. І знаєте, що він вичворив? Посеред сеансу сказав імператриці, що до неї зараз доторкнуться рученята дитинки-привиду, що ось-ось матеріалізується, а коли там раптово ввімкнули світло, – сказала, регочучи, вона, – його впіймали на тому, що він торкався своєю оголеною ступнею імператорської руки! Можете собі уявити?

Єзуїт з усмішкою відставив убік тарілку.

– Більше навіть не просіть скидок на відпущення гріхів, Мері Джо.

– Ой, та ну вас, у кожній отарі є своя паршива вівця.

– Ми вже й так перевищили квоту з папами родини Медічі.

- Ви знаєте, а я колись пережила щось подібне, - почала була Кріс.

Але декан не дав їй договорити:

- Ви що, хочете висповідатися?

Кріс усміхнулася й заперечила:

- Ні, я не католичка.

- Ой, та єзуїти теж ні, - глузливо реготнула Перрін.

- Наклеп із боку домініканців, - не поліз по слово в кишеню декан. А тоді знову звернувся до Кріс: - Перепрошую, дорогенька. То що ви казали?

- Ну, просто мені здається, що я бачила колись, як хтось левітував. Це було в Бутані.

Вона переповіла той випадок.

- Гадаєте, таке можливе? - запитала вона насамкінець. - Тобто насправді?

- Хтозна? - відповів їй декан і стенив плечима. - Хтозна, що таке гравітація. Або взагалі матерія, якщо вже на те пішло.

- Хотіли б почути мою думку? - втрутилася місіс Перрін.

- Ні, Мері Джо, - заперечив декан. - Я дав обітницю бідності.

- Я теж, - пробурмотіла Кріс.

- У якому розумінні? - нахилився до неї декан.

- Ой, та то таке. Послухайте, я хотіла ось що у вас запитати. Знаєте той невеличкий будиночок отам за церквою? - показала вона в той бік.

- Святої Трійці? - уточнив він.

- Так, за тією церквою. А що відбувається в тому будиночку?

- Ой, ну там служать чорну месо, - втрутилася знову місіс Перрін.

- Чорну що?

- Чорну месо.

- Що це таке?

- Вона жартує, - мовив декан.

- Так, я розумію, - погодилася Кріс, - але я в цьому профан. То що таке чорна месо?

- Ну, якщо коротко, то це пародія на католицьке богослужіння, - пояснив декан. - Пов'язана з культом диявола.

- О Боже! Ви хочете сказати, що такі речі існують?

- Не можу нічого стверджувати. Хоч мені колись довелося почути статистичні дані про те, що тільки в Парижі щороку відправляють близько півсотні тисяч чорних мес.

- І це тепер? - здивувалася Кріс.

- Це тільки те, що я чув.

- Так, звісно, від езуїтської спецслужби, - вставила свої п'ять копійок місіс Перрін.

- І зовсім ні, - заперечив декан. - Просто я чую голоси. Жінки розреготалися.

- Ви знаєте, у Лос-Анджелесі, - зауважила Кріс, - можна почути безліч історій про поширені там відьомські культу. Я часто думала, правда це чи ні?

- Ну, як я вже казав, я не фахівець у цих питаннях, - зізнався декан. - А ось хто може вам багато розповісти - то це Джо Даер. Де він, до речі?

Декан роззирнувся довкола.

- Ага, он там, - сказав він, показуючи на другого священика, що стояв спиною до них біля шведського столу, накладаючи собі на тарілку вже другу порцію. - Гей, Джо?

Молодий священик обернувся з безпристрасним виразом обличчя.

- Ви мене кликали, пане декане?

Декан підкликав його помахом пальця.

- Секундочку, - відповів Даер, ще завзятіше атакуючи карі й салат.

- Це єдиний леприкон серед нашого духовництва, - сказав з явною симпатією декан і відпив ковточок вина. - Минулого тижня у Святій Трійці було кілька випадків осквернення, і в одному з них, на думку Джо, були речі, типові для чорних мес, тож я припускаю, що він може вам дещо розповісти на цю тему.

- А що сталося в церкві? - запитала Мері Джо Перрін.

- Ой, це занадто гидко, - сказав декан.

- Кажіть, ми вже ж повечеряли.

- Ні, прошу вас. Це просто мерзенно, - заперечив він.

- Та годі вам, кажіть!

- То що, ви не можете прочитати мої думки, Мері Джо? - запитав він у неї.

- Ой, та я могла б, - усміхнулася вона у відповідь, - але просто не думаю, що достойна входити в оце Святеє Святих!

- Ну, але це справді хворі речі, - мовив декан.

Він описав осквернення. У першому випадку ключар знайшов на вівтарному покривалі перед табернаклем купу людських екскрементів.

- О, це таки справді гидота, - скривилася місіс Перрін.

- Ну, а другий випадок іще мерзенніший, - зазначив декан, а тоді скористався опосередкованою мовою й кількома евфемізмами, щоб пояснити, як ліворуч від вівтаря хтось приліпив до статуї Христа масивний глиняний фалос.

- Достатньо хворі речі? - запитав він наостанок.

Кріс помітила, що ясновидиця виглядала по-справжньому збентеженою, коли сказала:

- Ой, годі вже. Вибачте, що я почала розпитувати. Змінімо тему.

- Ні, мене це заінтригувало, - запротестувала Кріс.

- Так, звісно. Бо я великий інтриган, - пролунав чийсь голос.

Це був Даер. Тримавши в руках повну тарілку їжі, він урочисто проголосив:

- Дозвольте мені ще на хвилинку відлучитися, і я зараз повернуся. У нас тут з астронавтом виникла одна цікава ідея.

- Що саме? - поцікавився декан.

Відповідаючи, Даер незворушно глянув на нього з-під своїх окулярів:

- Стати першим місіонером на Місяці.

Усі, крім самого Даера, вибухнули реготом.

Комічний ефект підсилювався тим, що всі жарти він промовляв із непроникним обличчям.

- Ви якраз пасуєте за розмірами, - сказала місіс Перрін. - Вас спокійно зможуть розмістити в носовому конусі ракети.

- Ні, не мене, - з поважним виглядом виправив її молодий священник. - Я пробую пристроїти туди Емері, - сказав він деканові, а тоді пояснив усе жінкам: - Він відповідає в нашому кампусі за дисципліну. Там, нагорі, нікого немає, а це саме те, що йому подобається. Він полюбляє спокій.

Даер і далі без тіні усмішки розшукав очима астронавта.

– Я перепрошую, – вибачився він і відійшов.

– Він мені подобається, – зізналася місіс Перрін.

– Мені теж, – погодилася Кріс. А тоді повернулася до декана. – Ви так і не сказали, що діється в тому будиночку, – нагадала вона йому. – Чи це велика таємниця? Хто той священик, якого я там часто бачу? Такий смаглявий? Схожий на боксера? Знаєте, кого я маю на увазі?

Декан кивнув, похиливши голову.

– Отець Каррас, – мовив він неголосно й сумно. Тоді поставив келих із вином і покрутив його за ніжку. – Бідолаха пережив учора тяжке потрясіння.

– О, а що сталося? – запитала Кріс.

– Померла його мати.

Кріс відчула дивовижну скорботу, сама не розуміючи чому. – Ой, як жаль, – ледь чутно мовила вона.

– Він це взяв дуже близько до серця, – вів далі езуїт. – Вона, здається, жила самотньо й лежала мертвою, мабуть, зо кілька днів, аж поки її знайшли.

– Ой, яке жахіття, – пробурмотіла місіс Перрін.

– І хто її знайшов? – запитала, спохмурнівши, Кріс.

– Управитель її будинку. Можливо, її б і досі не знайшли, якби не... Одним словом, сусіди почали скаржитися, що там безперервно працює радіо.

– Як сумно, – неголосно сказала Кріс.

– Вибачте, будь ласка, мадам.

Кріс подивилася на Карла. Він тримав тацю з лікерами й тоненькими елегантними келишками.

– Ага, постав це тут, Карле, так буде добре.

Кріс завжди сама подавала гостям лікери.

Вона відчувала, що це додає певної інтимності, якої б інакше забракло.

– Ну, почнімо, мабуть, із вас, – звернулася вона до декана й місіс Перрін. Обслужила їх, а тоді рушила далі кімнатою, приймаючи замовлення й пригощаючи гостей; коли ж обійшла всіх присутніх, дехто вже встиг поміняти розмовників, за винятком Даера й астронавта, що, здається, відчували взаємну симпатію.

– Ні, якщо чесно, то я зовсім не священик, – почувла Кріс, як із вельми серйозним виглядом промовляв Даер, поклавши руку на плече астронавта, що аж заходився реготом. – Насправді я страшенно крутий рабин-авангардист.

Кріс саме обмінювалася спогадами про Москву з Клірі, коли з кухні долинув знайомий пронизливий і сердитий голос.

О Господи Ісусе! Берк!

Він покривав когось непристойними лайками.

Кріс перепросилася й квапливо рушила до кухні, де Карла агресивно атакував Деннінгз, тоді як Шерон робила марні спроби його вгамувати.

– Берку! – вигукнула Кріс. – Припини негайно!

Режисер і далі лютував, не звертаючи на неї уваги, кутики його губ пінилися слиною, тоді як Карл склав на грудях руки і з флегматичним виразом обличчя притулився до зливальниці, не кліпаючи очима й мовчки дивлячись на Деннінгза.

– Карле! – зронила Кріс. – Іди звідси, чуеш? Геть! Невже ти не бачиш, який він?

Але швейцарець не зрушив із місця, аж поки Кріс не почала силою штовхати його до дверей.

– Нацистська свиня-я-я! – гаркнув у спину Карлові Деннінгз, а тоді добродушно глянув на Кріс і лагідно запитав, потираючи руки: – То що там нині на десерт?

– Десерт?

Кріс легенько вдарила себе по чолу долонею.

– Ну, бо я ж голодний, – ображено заскиглив Деннінгз.

Кріс повернулася до Шерон і звеліла:

– Нагодуй його! Я мушу покласти в ліжко Регану. І заради Бога, Берку, чи можеш ти нормально поводитися, чорт забирай? Там є священики!

Деннінгз звів до купи брови, а його очі раптово зблиснули непідробним інтересом.

– О, то ти теж це помітила? – запитав він без жодного лукавства.

Кріс звела голову, ледь чутно мовила:

– З мене досить! – і вийшла з кухні геть.

Вона спустилася до дитячої кімнати в підвалі, де Регана провела цілий день, і застала її над «Дошкою Віджа». Донька була понура, неуважна, заглиблена у свої думки. «Ну, принаймні вона не надто збуджена», –

зміркувала Кріс. Сподіваючись розважити її, Кріс повела дівчинку до вітальні й почала знайомити з гостями.

– Ой, яка ж вона солоденька! – вигукнула дружина сенатора. Регана поводитися з усіма на диво привітно, за винятком місіс Перрін, до якої ані озвалася, ані подала руки. Але ясновидиця перевела все на жарт:

– Знає, що я несправжня. – І підморгнула до Кріс. А потім із допитливим виглядом дослідниці схопила дівчинку за руку й легенько стиснула її, мовби намагаючи пульс. Регана швидко випручалась і люто зиркнула на неї.

– Ой лишенько, вона, мабуть, дуже втомилася, – недбало мовила місіс Перрін, проте й далі з незрозумілою зацікавленістю спостерігала за Реганою.

– Вона трохи нездужає, – вибачливо пробурмотіла Кріс. Тоді глянула на дочку. – Так, рибонько?

Дівчинка мовчала, втупившись у підлогу.

Регану не встигли познайомити хіба що із сенатором і Робертом, сином місіс Перрін, але Кріс подумала, що краще дати їй спокій. Вона відпровадила доньку до ліжка й вклала в нього.

– Зможеш сама заснути? – запитала Кріс.

– Не знаю, – заспано відповіла Регана. Вона повернулася на бік і задивилася з відсутнім виразом обличчя на стіну.

– Хочеш, щоб я тобі трохи почитала?

Заперечливе похитування головою.

– Ну добре. Спробуй заснути.

Кріс нахилилася й поцілувала доньку, а тоді рушила до дверей і клацнула вимикачем.

– Добраніч, дитинко.

Кріс уже виходила, коли Регана ледь чутно покликала її:

– Мамо, що зі мною сталося? – У голосі її бринів розпач. І страх. На якусь мить Кріс розгубилася, але швидко опанувала себе.

– Я ж тобі вже казала, рибонько, це все нерви. Доведеться кілька тижнів повживати оці пілюлі, – і ти знову почуватимешся чудово. А тепер постарайся заснути, гаразд?

Жодної відповіді. Кріс зачекала.

– Гаразд? – перепитала вона.

– Гаразд, – прошепотіла Регана.

Кріс раптом відчула, що шкіра в неї на руці взялася сиротами. Вона потерла руку й роззирнулася. «Боже мій, у кімнаті так зимно! Звідки цей протяг?»

Вона підійшла до вікна, перевірила, чи немає шпар. Та ні, усе гаразд. Повернулася до Регани.

– Тобі не холодно, дитинко?

Мовчанка.

Кріс підійшла ближче до ліжка.

– Ти спиш? – прошепотіла вона. Заплющені очі. Глибоке дихання.

Кріс навшпиньки вийшла з кімнати.

Вона почула спів у вітальні й, спустившись униз, утішено побачила, що отець Даер грає на піаніно, а група гостей навколо нього весело співає. Коли вона зайшла, вони якраз закінчували «Коли ми зустрінемось знову».

Кріс рушила до них, але її перепинили сенатор із дружиною, що вже тримали в руках пальто й мали трохи роздратований вигляд.

– Ви вже так швидко йдете? – запитала Кріс.

– Вибачте, моя люба, це був чудовий вечір, – почав виправдовуватися сенатор. – Просто в бідної Марти розболілася голова.

– Ой, мені так прикро, але я жахливо почуваюся, – простогнала дружина сенатора. – Прошу нас вибачити, Кріс. Була дуже гарна вечірка.

– Мені справді шкода, що ви вже йдете, – сказала їм Кріс. Проводжаючи пару до дверей, Кріс чула, як отець Даер запитував гостей:

– Чи хтось знає слова пісні «Тепер шкодуєш ти, токійська трояндо»?

Коли вона верталася до вітальні, з кабінету тихенько вийшла Шерон.

– Де Берк? – запитала в неї Кріс.

– Там, – кивнула в бік кабінету Шерон. – Відсипається. І що тобі сказав сенатор? Сказав щось?

– Ні, вони просто пішли.

– Ну й добре.

– Що ти маєш на увазі, Шер? Що сталося?

– Ну, знаєш, Берк, – зітхнула Шерон. Стишивши голос, вона описала зустріч сенатора й Деннінгза, що мимохідь зауважив, що «в його джині плаває чиясь лобкова волосинка». А тоді він повернувся до жінки сенатора й додав трохи осудливим тоном: «Ніколи в житті такого не бачив! А ви?»

Кріс зойкнула, а тоді захихотіла, закотивши очі, а Шерон розповіла, як сенаторова збентежена реакція спровокувала Деннінгза на черговий екстравагантний вибрик, під час якого він висловив «безмежну вдячність» політикам за їхнє існування, бо, тільки порівнюючи з ними, можна «легко визначити справжніх державних діячів», а коли ображений сенатор відійшов геть із крижаним виразом обличчя, режисер обернувся до Шерон і гордо повідомив: «Ось бачиш? Я не лаявся. Ти ж погодишся, що я в цій ситуації повадився чемно?»

Кріс не стрималася від реготу.

– Ну гаразд, нехай проспиться. Але тобі краще побути трохи тут, бо ж раптом він прокинеться, – попросила вона. – Ти не заперечуєш?

– Ні, звісно, що ні.

У вітальні Мері Джо Перрін сиділа самотньо в куточку. Була замислена. І стурбована. Кріс хотіла була долучитися до неї, але змінила думку й рушила натомість до Даера, що сидів за піаніно. Даер урвав гру й звернувся до неї:

– Ну, люба господине, а чим розважити вас? Можемо запропонувати вам скидку на новену, дев'ятницю.

Кріс розсміялася разом з усіма присутніми.

– Я воліла б почути про те, що відбувається під час чорної меси, – сказала вона. – Отець Вагнер казав, що ви в цьому ділі фахівець.

Гості біля піаніно заінтриговано принишкли.

– Та ні, який там фахівець, – сказав Даер, легенько торкаючи клавіші. А чому це ви згадали чорну месу?

– Ну, просто хтось тут говорив про... ну, про те, що виявили недавно в церкві Святої Трійці, і...

– Маєте на увазі осквернення? – перебив її Даер.

У розмову втрутився астронавт:

– Гей, чи хтось нам пояснить, про що тут ідеться? Нічого не розумію.

– Я теж, – додала Елен Клірі.

Даер забрав руки з піаніно й подивився на них.

– Ну, у тій церкві знайшли певні сліди осквернення, – пояснив він.

– І що саме? – запитав астронавт.

– Не варто вдаватися в деталі, – порадив йому отець Даер. – Скажімо, там були всілякі паскудства.

– Отець Вагнер казав, що це, за вашими словами, скидалося на чорну месо, – підказала Кріс, – тому я й зацікавилася, що в таких випадках відбувається.

– Ой, та я й не так багато про це знаю, – сказав Даер. – Якщо чесно, то найбільше я дізнався від іншого джеба в кампусі.

– А що таке «джеб»? – поцікавилася Кріс.

– Так називають езуїтів. Отець Каррас, він справжній фахівець у таких речах.

Кріс раптом насторожилася.

– О, це той смаглявий священик зі Святої Трійці?

– Ви його знаєте? – запитав Даер.

– Ні, просто чула, як про нього згадували, не більше.

– Здається, він написав колись на цю тему статтю. Таке собі психіатричне дослідження.

– Тобто? – перепитала Кріс.

– Що тобто?

– Ви хочете сказати, що він психіатр?

– Ну звісно. Вибачте мені. Я припускав, що ви це знаєте. – Слухайте, та хтось мені розтлумачить, про що йдеться?! – почав добродушно вимагати астронавт. – Що справді відбувається на тих чорних месах?

Даер знизав плечима.

– Скажімо, усілякі збочення. Блюзнірства. Непристойності. Зловісна пародія на месо, під час якої поклоняються не Богові, а сатані, приносячи інколи в жертву людей.

Елен Клірі викривила в посмішці уста, похитала головою й відійшла геть, примовляючи:

– Це вже занадто моторошно для мене.

Кріс не звернула на неї уваги.

– Але як це можна знати? – спитала вона в молодого езуїта. – Навіть якби такі речі, як чорна месо, й існували, хто розповідав би про те, що там діється?

– Ну, – сказав Даер, – я припускаю, що здебільшого це вивідували в людей, яких упіймали й змусили зізнатися.

– Ой, та годі вам, – втрутився декан. Він щойно непомітно долучився до решти. – Ці зізнання, Джо, нічого не варті. Людей піддавали тортурам.

– Не всіх, тільки пихатих, – незворушно відповів Даер.

Присутні нервово захихотіли. Декан звирівся з годинником. – Ну, мені вже час іти, – сказав він Кріс. – Маю о шостій відправити месу в капличці Далгрена.

– А я правлю музичну месу, – засяяв Даер. Тут його очі приголомшено розширилися, побачивши щось за спиною Кріс, і він миттєво споважнів. – Здається, хтось до нас прийшов, місіс Макніл, – застеріг він, кивнувши в той бік головою.

Кріс озирнулася. І аж зойкнула, побачивши Регану в нічній сорочці. Дівчинка стояла й мочилася просто на килим. Утупившись невидючими очима в астронавта, вона промовила дивним, наче чужим голосом:

– Ти скоро помреш там, нагорі.

– О Боже! – вигукнула Кріс, кинувшись до доньки. – О Боже, дитинко, що ти, що з тобою! Ходімо нагору!

Вона схопила Регану за руку й потягла її геть, а тоді озирнулася на зблідлого астронавта.

– Мені так прикро! – почала вибачатися тремтячим голосом Кріс. – Вона нездужає. Їй, напевне, щось наснилося. Вона не тямить, що каже!

– Мабуть, нам краще піти, – почувла вона, як звернувся до когось Даер.

– Ні, ні, залишайтеся! – вигукнула Кріс. – Усе гаразд! Я зараз повернуся!

Кріс затрималася біля відчинених дверей до кухні й звеліла Віллі зайнятися килимом, поки ще можна вивести пляму, а тоді повела Регану до ванної, помила її й перемінила нічну сорочку.

– Сонечку, чому ти це сказала? – запитувала Кріс, але Регана немовби не розуміла її і, дивлячись відсутнім поглядом, бурмотіла якісь беззмістовні слова.

Як тільки Кріс уклала її до ліжка, Регана заснула. Кріс зачекала, прислухаючись до її дихання, а тоді тихенько вийшла з кімнати.

Біля підніжжя сходів вона зустріла Шерон і молодого режисера другого підрозділу, що допомагали Деннінгзові вийти з кабінету. Вони вже викликали таксі й збиралися відпровадити його назад до апартаментів у готелі «Джорджтаун інн».

– Обережно з ним, – порадила Кріс, коли вони виходили з будинку, підтримуючи напівпритомного Деннінгза, що повис на них, тримаючись руками за плечі. Той пробурмотів:

– До сраки, – а тоді розчинився в тумані, де їх чекало таксі. Кріс повернулася до вітальні, де їй почали спочувати гості, а вона стисло розповіла їм про Реганину недугу. Коли вона згадала про стукіт та інші явища для «привертання уваги», ясновидиця пильно на неї подивилася. Кріс також поглянула на неї, очікуючи коментарів, але Перрін нічого не сказала, і Кріс розповідала далі.

– І часто вона ходить уві сні? – спитав Даер.

– Ні, сьогодні вперше. Принаймні я це бачу вперше, тож думаю, що це пов'язано з її гіперактивністю. А ви як гадаєте?

– Ой, навіть не знаю, – сказав священник. – Я чув, що в період статевого дозрівання доволі часто трапляються випадки лунатизму, але... – Він знизав плечима, не закінчивши речення. – Не знаю. Вам, мабуть, краще порадитися з лікарем.

Упродовж цієї розмови місіс Перрін сиділа й мовчки спостерігала, як у каміні витанцьовували язики полум'я. Кріс помітила, що й астронавт також прикинувся дивитися у свій келих, лише вряда-годи демонструючи свою зацікавленість бесідою якимись нерозбірливими звуками. Цього року він мав летіти на Місяць.

– Ну, я все ж таки мушу відправити меса, – сказав декан і підвівся. Усі також почали збиратися додому, дякуючи за вечерю й гостину.

Виходячи, отець Даер узяв Кріс за руку, зазирнув їй в очі й серйозним тоном запитав:

– А чи в якомусь із ваших фільмів не знайдеться ролі для священника-коротуна, що вміє грати на піаніно?

– Якщо й не знайдеться, отче, – засміялася Кріс, – то ми її для вас напишемо!

Вона щиросердно побажала йому доброї ночі.

Мері Джо Перрін із сином пішли останні. Кріс затримала їх біля дверей. У неї було таке відчуття, ніби ясновидиця щось знає, але приховує. Відтягуючи її відхід, Кріс поцікавилася, що та думає з приводу Реганиного захоплення «Дошкою Віджа» та уявним капітаном Говді.

– Гадаєте, це може їй якось зашкодити? – спитала вона.

Не сподіваючись почути нічого серйозного, Кріс неабияк здивувалася, коли місіс Перрін спохмурніла й опустила очі. Тоді вона замислено ступила за поріг, де її вже чекав син.

Коли ж жінка нарешті підвела голову, її очі були в тіні.

– Я б забрала в неї ту гру, – сказала вона неголосно.

Тоді дала синові ключі від авта.

- Боббі, заведи машину, - попросила вона. - Хай розігріється.

Він узяв ключі, сором'язливо зізнався Кріс у своєму захопленні її грою в усіх фільмах, а тоді стрімко рушив до старого пошарпаного «мустанга», припаркованого трохи далі на вулиці.

Очі його матері були й далі в тіні.

- Не знаю, що ви про мене думаєте, - вимовила вона неголосно й повільно. - Багато хто пов'язує мене зі спиритизмом. Але вони помиляються. Я справді маю певний дар, - провадила вона, - але це не окультизм. І взагалі цей дар мені здається цілком природним. Я католичка й вірю, що ми перебуваємо у двох світах. Той, який ми усвідомлюємо і в якому стоїмо однією ногою, існує в часі, але вряди-годи таким ось дивачкам, як я, спалахує видіння другої ноги, що перебуває, мені здається, у вічності, поза часом, де майбутнє й минуле невіддільні від теперішнього. Тож інколи, коли я відчуваю поколювання в тій, другій нозі, мені, можливо, відкривається майбутнє. Хоча хтосьна, - додала вона. - Можливо, і ні. - Вона стенула плечима. - Але то таке. А от щодо окультизму... - Вона витримала паузу, ретельно добираючи слова. - Це зовсім інша річ. Я цим не займаюся. Вважаю, що бавитися з цим небезпечно. А «Дошка Віджа» належить саме до таких забав.

Досі Кріс не сумнівалася, що ця жінка наділена здоровим глуздом. Але тепер щось у її поведінці починало викликати занепокоєння. Кріс намагалася розвіяти ці недобрі передчуття.

- Та що ви, Мері Джо, - усміхнулася вона. - Невже ви не знаєте, як діють ці «Дошки Віджа»? Тут просто пробуджується підсвідомість особи, що бере участь у грі, ото й тільки.

- Так, можливо, - відповіла Перрін. - Усе може бути. Можливо, це просто навіювання. Але в усіх цих історіях про сеанси, «Дошки Віджа»... в усьому, що я чула, Кріс... завжди йдеться про відчинення певних дверей. Я знаю, Кріс, що ви не вірите у світ духів. Але я вірю. І якщо я не помиляюся, цілком можливо, що міст між цими двома світами - те, про що ви щойно згадали, наша підсвідомість. Такі речі трапляються - це все, що я знаю. А ще, моя люба, мушу сказати, що по всьому світі психіатричні лікарні заповнені людьми, які бавилися з окультними речами.

- Та ну, Мері Джо, ви, мабуть, жартуєте. Хіба не так?

Запала тиша. А тоді з п'ятьми знову пролунав м'який голос: - У Баварії в тисяча дев'ятсот двадцять першому році була одна родина. Я вже не пригадую прізвища, але складалася вона з одинадцяти душ. При бажанні це можна, певно, знайти в тодішніх газетах. Після спроби спиритичного сеансу за якийсь короткий час усі вони збожеволіли. Усі одинадцяттеро. Вони почали палити все в домі, а коли покінчили з меблями, узялися до тримісячної дитини однієї з молодших дочок. Саме тоді вдерлися сусіди й зупинили їх. Усю родину, - закінчила вона, - відправили до божевільні.

- О Господи! - вигукнула Кріс, пригадавши капітана Говді. Тепер він уже не здавався невинною дитячою вигадкою. Невже це розумова хвороба? Щось таке. - Я знала, що її треба було відвести до психіатра!

– Ой, заради Бога! – мовила місіс Перрін, виходячи на світло. – Не зважайте на мене; послухайте, що скаже лікар. – Вона намагалася заспокоїти Кріс, але робила це не надто переконливо. – Я фахівець із майбутнього, – додала з усмішкою Перрін, – а в сьогоденному абсолютно безпорадна. – Вона почала нишпорити в сумочці. – Ну й де ж мої окуляри? Ось бачите? Я вже їх десь запроторила. Ага, ось вони де. – Вона намацала їх у кишені пальта. – Гарний будинок, – зауважила жінка, надівши окуляри й дивлячись на фасад будівлі. – Відчуваються тепло й затишок.

– Мені аж легше стало, – зронила Кріс. – Бо я вже очікувала почути від вас, що він населений привидами!

Місіс Перрін подивилася на неї без тіні усмішки.

– Чого б це я мала вам таке говорити? – спитала вона.

Кріс подумала про свою приятельку, відому акторку з Беверлі-Гіллз, що продала свій будинок тому, що там, за її твердженням, поселився полтергейст. Ледь усміхнувшись, Кріс знизала плечима.

– Не знаю, – мовила вона. – Це просто жарт.

– Це гарний, гостинний будинок, – сказала місіс Перрін рівним, заспокійливим тоном. – Я тут уже бувала, знаєте; багато разів.

– Справді?

– Так, його власником був мій товариш, морський адмірал. Він і тепер мені інколи пише. Його знову відправили в плавання, бідолаху. Навіть не знаю, чого мені більше бракує: його самого чи цього будинку. – Вона всміхнулася. – Але, можливо, ви ще колись мене запросите.

– Мері Джо, я була б рада ще раз вас запросити. Чесно. З вами так цікаво. Слухайте, подзвоніть мені. Наступного тижня, гаразд?

– Так, бо я б хотіла знати, як почуватиметься ваша донька.

– Маєте мій номер?

– Маю.

«У чому річ?» – подумала Кріс.

Щось ніби змінилося в голосі ясновидиці.

– Ну то на добраніч, – сказала місіс Перрін, – і ще раз вам дякую за чудовий вечір. – Кріс навіть не встигла відповісти, бо ясновидиця стрімко обернулася й попростувала вулицею.

Якусь хвилю Кріс дивилася їй услід, потім зачинила входні двері. На неї важко навалилася втома. «Оце тобі вечірка, – подумала вона, – нічого собі».

Вона зайшла до вітальні й зупинилася над Віллі, що стояла навколішках і намагалася стерти щіткою пляму від сечі на ворсистому килимі.

– Я вже давала оцет, – буркнула Віллі. – Двічі.

– Помагає?

– Можливо. Ще не знаю. Зараз побачимо.

– Спочатку треба, щоб висохло.

«Ага, просто геніально, нема слів. Геніальне зауваження. Чорти б тебе побрали, дитинко, іди мерщій до ліжка!»

– Облиш це все, Віллі. Лягай спати.

– Ні, я закінчу.

– Ну то гаразд. І дякую тобі. На добраніч.

– На добраніч, мадам.

Кріс почала втомлено підніматися сходами.

– До речі, Віллі, карі було чудове, – гукнула вона згори. – Усі були в захваті.

– Дякую, мадам.

Кріс зазирнула до Регани й побачила, що вона й далі спить. Тоді згадала про «Дошку Віджа». Може, сховати її? Викинути геть? Ця Перрін аж занадто переймається такими речами. Хоча Кріс і розуміла, що уявний партнер не надто здорова, хвороблива річ. Так, варто, мабуть, таки позбутися дошки.

І все ж таки вона вагалася. Стоячи біля ліжка й дивлячись на Регану, вона пригадала той випадок, коли дочці було три роки й Говард одного вечора вирішив, що вона вже завелика для того, щоб і далі спати, тримаючи біля себе пляшечку зі смочком, до якої звикла. Того ж вечора він забрав її, і Регана верещала до четвертої ранку, а тоді ще кілька днів билася в істериці. Кріс боялася подібної реакції й тепер. «Ліпше почекати, поки я поговорю з психіатром». Та й риталін, на її думку, ще не почав діяти, тому врешті-решт вона вирішила зачекати.

Прийшовши до своєї кімнати, Кріс стомлено лягла в ліжко й майже відразу заснула. Та раптом прокинулася від вереску Регани:

– Мамо, прийди! Швидше прийди, я боюся!

– Іду, Рег! Іду!

Кріс кинулася коридором до Реганиної спальні. Схлипування. Плач. Рипіння пружин ліжка.

– Ой, дитинко моя, що з тобою? – вигукнула Кріс, увімкнувши світло.

Боже всемогутній!

Регана лежала, випроставшись на спині, обличчя в неї було залите сльозами й викривлене з жаху, а руки вчепилися за краї вузького ліжка.

– Мамо, чому воно трясеться? – ридала вона. – Зупини його! Ой, мені страшно! Зупини його! Мамочко, будь ласка, зупини його!

Матрац ліжка шалено трусився, підносячись угору й падаючи вниз.

Частина друга

На краю

Навіть уві сні біль, що не забувається, крапля за краплею лягає на серце, поки в нашому відчаї проти нашої волі не прийде мудрість через милість Божу.

Есхіл

Розділ перший

Її віднесли на край переповненого цвинтаря, де надгробки задихалися від тисняви.

Відправа була самотня, як її життя. Її брати з Брукліна. Бакалійник із крамнички на розі, що давав їй у кредит. Дивлячись, як її занурюють у пільму світу без вікон, Демієн Каррас ридав із давно забутою скорботою.

– Ох, Диммі, Диммі...

Дядько поклав йому на плече руку.

– Не переймайся, Диммі, вона вже на небесах. Їй там добре. «О Господи, хай буде так! Боже мій! Благаю! Хай буде так, мій Боже!»

Його чекали в машині, а він усе стояв біля могили. Нестерпною була думка про її самотність.

Їдучи до Пенсильванського вокзалу, він слухав, як його дядечки обговорювали свої недуги, так і не позбувшись іммігрантського акценту.

- ...емфізема... тра' в'язати з куревом... торік мало не гегнув, знаєте?

Вуста йому викривило від спазмів люті, але він не дав їм вирватися на волю, відчувши сором. Визирнув у вікно: вони проїхали повз благодійну установу, куди суботніми зимовими ранками, коли він іще лежав у постілі, вона ходила по молоко й мішечки з картоплею, а тоді проминули зоопарк у Центральному парку, де вона залишала його влітку, а сама тим часом жебракувала біля фонтана перед «Плазою». Побачивши цей готель, Каррас знову розридався, а тоді притлумив спогади, витираючи з пам'яті гірку вологу каяття. Чому ж любові довелося так довго чекати, чекати тієї миті, коли йому вже не потрібні доторки, коли все, що залишилося від людської близькості й відданості, обмежується розміром друкованої картки в його гаманці, призначеної для відправи: «In Memoriam...» Він знав. Це давня скорбота.

Він прибув у Джорджтаун якраз на вечерю, але зовсім не мав апетиту. Міряв кроками свою кімнату. Приятелі-єзуїти прийшли висловити спочуття. Надовго не затримувалися. Пообіцяли молитися.

Відразу по десятій з'явився Джо Даер із пляшкою віскі. Гордо її продемонстрував: «Шівас рігал»!

- Звідки ти взяв на це гроші, з церковних пожертвувань?

- Не будь ідіотом, бо я ж тоді порушив би клятву бідності.

- Ну, а звідки ж ти їх узяв?

- Украв.

Каррас усміхнувся, похитав головою, а тоді взяв склянку та олов'яний кухоль для кави й прополоскав їх у маленькій зливальниці ванної кімнати.

- Вірю тобі, - хрипко вимовив він.

- Ще ніколи не бачив глибшої віри.

Каррас відчув знайомий гострий біль. Притлумив його й подивився на Даера, що сидів на ліжку, відкорковуючи пляшку віскі. Сів біля нього.

- Хочеш відпустити мені гріхи зараз чи пізніше? - спитав Даер.

- Ти наливай, а гріхи відпустимо один одному.

Даер наповнив склянку й кухоль.

- Ректори коледжів не повинні пити, - пробурмотів він. - Бо це поганий приклад. Гадаю, що позбавив його страшенної спокуси.

Каррас ковтнув віскі, але в цю байку не повірив. Він занадто добре знав ректора. Той був надзвичайно тактовний і делікатний, тож завжди діяв непрямым чином. Каррас знав, що Даер прийшов не тільки як приятель, але й як особистий посланець ректора.

Йому було добре з Даером. Той його смішив: згадував вечірку і Кріс Макніл, розповідав нові анекдоти про єзуїтського старосту з дисципліни. Пив дуже мало, але постійно підливав у склянку Каррасові, а коли побачив, що той уже засинає, встав із ліжка й дозволив Каррасові випростатися на ньому, тоді як сам сидів за столом і далі щось базикав, аж поки Каррас заплющив очі й уже не розрізняв Даєрових слів, чуючи лише невиразне бурмотіння.

Даєр підвівся, розв'язав шнурівки Каррасових черевиків і роззув його.

– Намірився тепер поцупити мої черевики? – пробурмотів напівсонний Каррас.

– Ні, просто я ворожу на складках шкіри. А тепер заможни й спи.

– Ти єзуїтський кіт-злodingа.

Даєр легенько реготнув, а тоді накрив його знайденим у шафі пальтом.

– Слухай, хтось таки має дбати тут про сплату рахунків. Бо ви всі знай тільки перебираєте вервицю перед пияками на М-стріт.

Каррас не відповів. Його дихання було рівне й глибоке. Даєр тихенько рушив до дверей і вимкнув світло.

– Крадіжка – це гріх, – пробурмотів у пiтьмі Каррас.

– Mea culpa, [4 – Моя провина (лат.).] – неголосно озвався Даєр.

Він iще якийсь час чекав, а тоді врешті-решт переконався, що Каррас заснув. І вийшов геть.

Каррас прокинувся серед ночі у сльозах. Йому снилася мати. Він стояв біля вікна високо на Мангеттені й бачив, як вона виходить із метро на другому боці вулиці. Вона стояла на узбіччі з брунатним пакетом для покупок і шукала його, кликала. Каррас помахав рукою. Вона його не бачила. Рушила вулицею. Автобуси. Вантажівки. Неприязні юрби. Її охопив страх. Вона повернулася до метро й почала спускатися вниз. Каррас занепокоївся, вибіг на вулицю й кликав її зі сльозами на очах. Ридав, не в змозі її знайти, уявляючи безпомічну й перелякану матір у лабіринті підземних тунелів.

Він зачекав, поки вшухнуть ридання, а тоді намацав руками віскі. Сидів на ліжку й пив у пiтьмі. Обличчя зволожували сльози. Лилися безперестанку. Як у дитинстві, невимовна печаль.

Йому пригадався телефонний дзвінок від дядька:

– Диммі, там пухлина, у мозку. А вона не підпускає лікарів. Ото тільки верещить і всьо. Диммі, вона навіть балакає з тим клятим радівом. Тра' її завезти до «Белв'ю». Звичайний шпиталь не дасть їй ради. Я гадаю, що пару місяців, і вона буде, як нова копійка, а тоді ми заберемо її звідтам. Окей? Чуєш, Диммі, ми вже це зробили. Осьо нині вранці їй дали застрик, а тоді повезли в амбулянсі. Ми не хотіли тебе турбувати, хоч має ще бути судова розправа, і тобі тра' підписати якісь папери. Шо? Приватний шпиталь? А хто за нього платитиме, Диммі? Ти?

Каррас навіть не пам'ятав, коли заснув.

Прокинувся він у стані апатії, а згадка про втрату немовби висмоктала всю кров із його мозку. Він поплентався до ванної, став під душ, поголився, вбрався в сутану. Була п'ята тридцять п'ять. Він прочинив двері до Святої Трійці, вбрався в рясу й відправив месо ліворуч від вівтаря.

– Memento etiam... – молився він із понурим відчаєм. – Пом'яни рабу твою Мері Каррас...

У дверцятах табернакля він побачив обличчя санітарки з приймального відділу «Белв'ю»; знову почув лемент з ізолюваної палати.

– Ви її син?

– Так, я Демієн Каррас.

– Ну, я б не радила заходити. У неї припадок.

Він зазирнув крізь вічко в палату без вікон, де зі стелі звисала гола лампочка, стіни були оббиті чимось м'яким, а з меблів стояло лише ліжко, на якому вона щось нестямно вигукувала.

– ...молю Тебе, даруй їй місце вічного спочинку, світла й миру...

Побачивши його й зирнувшись із ним, вона раптово принишкла, а тоді підвелася з ліжка й поволі рушила до маленького, круглого, скляного вічка для спостереження з розгубленим і болісним виразом обличчя.

– Чому ти це робиш, Диммі? Чому?

Її очі були сумирніші, ніж у ягняти.

– Agnus Dei... – пробурмотів Каррас, похиливши голову й б'ючи себе кулаком у груди. – Агнцю Божий, що прийняв гріхи цього світу, даруй їй спочинок... – Він заплющив очі, підніс угору гостію й враз побачив матір у судовій залі, її маленькі зчеплені руки лежали в неї на колінях, і вона розгублено й покірно вислуховувала, як суддя розтлумачував їй діагноз, що поставив психіатр лікарні «Белв'ю».

– Ви все зрозуміли, Мері?

Вона кивнула, не розтуляючи рота; у неї забрали зубні протези. – Ну, то що ви на це скажете, Мері?

Вона йому гордо відповіла:

– Мій хлопчик, він усе вам скаже.

Каррас нахилився над гостією, а з його вуст зірвався болісний стопін. Він бив себе в груди, немовби намагався повернути назад минулі роки, і бурмотів:

– Domine, non sum dignus. Скажи хоч слово – і душа моя зцілиться.

Усупереч логіці, усупереч усьому раціональному досвіду, він молився, щоб Хтось почув його молитви.

Хоч він так не думав.

Після меси він повернувся до себе й спробував заснути.

Безуспішно.

Пізніше того ранку до нього раптом прийшов один молодий священик, якого він досі не зустрічав. Він постукав і зазирнув у відчинені двері.

– Ви не зайняті? Чи можна з вами побачитися?

В очах невимовний тягар; у голосі настирне благання.

На якусь мить Каррас відчув до нього ненависть.

– Заходьте, – лагідно вимовив він. Але внутрішньо лютував на ту частину свого ества, що так часто робила його безпомічним перед чиїмись проханнями. Він не мав над нею контролю, вона лежала в нього всередині, немовби якась змотана мотузка, завжди готова розмотатися й кинутися на порятунок того, хто про це просить. Вона не давала йому спокою. Навіть уві сні. У його сновидіннях, десь ніби скраю, часто лунав слабкий і далекий поклик когось у біді, і, прокинувшись, він іще кілька хвилин відчував гризоту від невиконаного обов'язку.

Молодий священик зніяковіло човгав ногами, не знаючи, куди подіти руки. Каррас терпляче допомагав йому освоїтися. Запропонував сигарети. Розчинну каву. Тоді силувано зобразив зацікавлення, коли засмучений юний гість поступово почав ділитися такою знайомою проблемою – жажливою самотністю священиків.

З усіх інших турбот, з якими стикався Каррас у їхньому середовищі, останнім часом ця стала найпоширенішою. Відлучені від своїх родин, а також від жінок, чимало єзуїтів побоювалися виявляти прихильність до інших священиків і зав'язувати по-справжньому глибокі та сповнені любові дружні стосунки.

– Скажімо, я хочу покласти руку на плече комусь іншому, але відразу боюся, щоб він не сприйняв мене за «голубого». Адже постійно чуєш ті всі байки про те, скількох прихованих геїв вабить до себе священицтво. Тому я й утримуюся від цього. Я навіть не приходжу до когось у кімнату, щоб послухати музику, або поговорити, або покурити. І не тому, що боюся його, я просто не хочу, щоб він подумав щось таке про мене.

Каррас відчув, як цей тягар поволі залишає молодого священика, лягаючи на його плечі. Він не опирався: нехай той виговориться. Знав, що цей молодик приходитиме до нього знову й знову в пошуках розради від самотності, намагаючись потоваришувати з Каррасом, а коли збагне, що це йому вдалося без жодного страху й застороги, можливо, зможе заприятелювати й з іншими.

Відчуваючи втому, Каррас поступово зосередився на особистій печалі. Він подивився на табличку, що хтось подарував минулого Різдва: «МОЄМУ БРАТОВІ ПОГАНУ. Я РОЗДІЛЯЮ ЙОГО ВІЛЬ. ЗУСТРІЧАЮ В НЬОМУ БОГА». Зустріч, що не відбулася. Він звинувачував самого себе. Наніс на карту всі вулички братових страждань, але так і не пройшовся ними, принаймні так йому здавалося. Відчував цей біль своїм власним.

Нарешті гість подивився на годинника. Був уже час на обід у трапезній. Він підвівся й, уже виходячи, звернув увагу на обкладинку роману, що лежав на Каррасовому столі.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=35498489&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Тут і далі цитати з Біблії подано за перекладом І. Огієнка. (Тут і далі прим. ред.)

2

Гонерілья та Регана – дочки короля Ліра. Гонерілья отруїла Регану й покінчила життя самогубством.

3

«Венеційський купець», перекл. І. Стешенко.

4

Моя провина (лат.).